

Verktøykassa

Inspirasjon og ideer til barnehagen

Nummer 3 2024 – 26. årgang

Tema

FORTELL
MED MEG!

MATEMATIKK FOR ALLE

Overgangerne

MATJUNGELEN

På oppdagelsesferd i
naturens matskap

NATURFAG NATURLIGVIS

Historier om og i naturen

En mastergrad som barnehagelærer er en verdifull investering

Med en mastergrad får du verktøyene til å gjøre en større forskjell i barnas liv. Du vil utvikle deg faglig og personlig, og bidra til fagfeltet på et høyere nivå. I tillegg åpner en mastergrad for flere karrieremuligheter innen ledelse, veiledning, forskning eller undervisning på høyskoler. I mange kommuner og organisasjoner gir en mastergrad høyere lønn og flere jobbmuligheter, og gjør deg til en attraktiv kandidat for ulike lederstillinger.

DMMH tilbyr utdanning på bachelor- og masternivå ved våre campuser i Trondheim og Kristiansund, i tillegg har vi et bredt utvalg av videreutdanninger.

VÅRE MASTERSTUDIER:

- **Master i barnehageledelse**
- **Master i barnehagepedagogikk**
- **Master i barnekultur og kunstpedagogikk**
- **Master i spesialpedagogikk med vekt på tidlig barndom**

SØKNAD OM OPPTAK FRA 1. FEBRUAR 2025 PÅ DMMH.NO

DMMH

Høgskolen for
barnehagelærerutdanning

dmmh.no

INNHold

6 Jeg fant, jeg fant ...

Når internett inspirerer

12 Dekorasjon eller demokrati
i barnas lekemiljø?

20 Hvorfor regner det?
Plipp, Plopp og Plaske
gir oss svaret

Tema: Fortell med meg!

28 Om å fortelle *med* barn

32 Hvert eventyr er en liten skatt

38 De voksnes hverdagsfortellinger

40 Formidlingens kunst:
- Vi ansatte må våge å
by på oss selv

Meningsfull matematikk for alle

44 Overgangerne

48 Matematikk imellom
barnehage og skole

49 Aktivitet: Noa

50 SERIE: Vår yngste matematiker

Bli med inn i Matjungelen

52 På oppdagelsesferd
i naturens matskap

Naturfag naturligvis

60 Historier om og i naturen

Lederne er et trygt og godt valg for deg som er **styrer** eller **pedagogisk leder** i barnehage.

Som leder i barnehage har du mange små og store oppgaver som må løses hver dag. Som medlem i Lederne får du trygghet, lederutvikling, nettverk og mange andre fordeler som hjelper deg i hverdagen.

Et medlemskap i Lederne er en god forsikring for jobben din. Havner du i en konflikt, eller trenger råd om hverdagslige utfordringer, kan det være en fordel å være i en annen fagforening enn de du leder. I Lederne ser vi på ledelse som fag. Vi ønsker å gjøre det enkelt å utvikle seg både faglig og personlig, og har derfor et bredt kurstilbud og stort tverrfaglig ledernetverk.

Vi organiserer ledere, fagspesialister og andre betroede stillinger, og jobber for å skape trygghet og verdi for våre medlemmer. I mer enn 100 år har vi støttet medlemmene våre når de trenger det. Det skal vi fortsette med.

→ Les mer og bli medlem på [lederne.no](https://www.lederne.no)

Grunner til å bli medlem:

- > Arbeidsrettslig og privatrettslig bistand
- > Gunstige forsikrings- og bankavtaler
- > Lederutvikling gjennom kurs og kompetanseutvikling
- > Stort tverrfaglig ledernetverk
- > Kort vei når du trenger hjelp eller råd

 lederne
Vi bygger gode ledere

Kjære leser!

Denne utgavens tema har vi kalt *Fortell med* meg etter boken med samme navn av Trude Anette Brendeland. Det er forskjell på å fortelle *med* barn og å fortelle *for* barn. De yngste barna trenger samtalen og samværet for å utvikle språk og kommunikasjonsglede. Fortellingen får en helt annen kraft dersom barna får bruke sin fantasi og får være medskapere. Når vi forteller med barn, må vi være årvåkne og lytte. Som Trude Anette selv sier: «Når vi forteller for barn, skal samtalen være til stede i måten vi formidler på. Nærheten, øyekontakten og det tette samspillet mellom den voksne som forteller og barnet som lytter, må være der da også. Slik kjenner barna at fortellingen handler om dem, selv om hovedpersonen er en annen.»

I dette nummeret håper vi å inspirere leserne til å utforske fortellingenes magiske kraft sammen med barna i barnehagen. Det ligger mye språklæring i fortellingene, men først og fremst ligger det glede, spenning, samvær og ikke så rent lite magi!

God fortellerstund!

Trond Kristoffersen
redaktør, Verktøykassa

Verktøykassa 3/2024

REDAKTØR: Trond Kristoffersen, trond@barnehageforum.no **LAYOUT:** Mona Persdatter Bekkevad **PRODUKSJON:** Aksell AS
FORSIDEFOTO: Oda Hveem **KORREKTUR:** Aud Aasen **ANNONSEKONTAKT:** Kine Holm, kine@a2media.no
ABONNEMENT: Årsabonnement: 490,- post@habitus.no – www.verktøykassa.no
UTGIVER: Habitus AS, PB 360 Sentrum, 0101 OSLO **ÅRGANG:** 26 **OPPLAG:** 1 800

JEG FANT, JEG FANT ...

Skap turmagi med eventyrsekk.
Du lager den enkelt sammen
med barna.

TEKST: LINDA LARSEN MEISTAD

Tenk deg at du går tur og oppdager en skog du aldri har vært inni før. Et streif av barnlig nysgjerrighet får deg til å bevege deg et stykke inn mellom trærne og buskene. Et hav av gamle trerøtter bølger seg over det myke teppet av mose, lyng og myr. Høye trær og gamle falne trestammer danner rom med mørke og lyse kroker. Det er som å gå inn i et fremmed hus der du ikke aner hva som skjuler seg bak veggene. Du stopper opp og kjenner noe ved foten. En liten krokete pinne buer seg oppover idet du trækker på den, som om den ber om

å bli plukket opp ... for i hånden din kan den bli til hva som helst – i din fantasi.

Den eventyrlige skogen

Spenningen og mystikken vi kan sanse i skogen, er lett å knytte til de kjente norske folkeeventyrene. Troll og hekser, onde vesen og gode hjelpere. Snakkende dyr, superhelter, prinsesser og forheksede prinser. Vi ser dem for oss i fantasien, og de blir akkurat slik vi vil ha dem etter eget hode. Vi kan la dem være der i hodene våre, men vi kan også skape dem med hendene og leke med dem. Og hvor finner

vi vel bedre materiell til det enn i skogen, naturens skattkammer?

Lek med naturens skatter

I skogen ligger de spreidd utover. Et hav av rekvisitter, klare for å plukkes opp og lekes med. Kongler, mosete steiner, greiner og tomme nøtteskall kan på et blunk bli til de mest eventyrlige vesen. Enten som de er, i sin naturlige form, eller med tilleggsmateriell som dere har pakket med i sekken. Så finn en passende skog, pakk eventyrsekken, ta på sjumilstøvle og sett seil for en tur med magi på høyt nivå!

«Finn en passende skog, pakk eventyrsekken, ta på sjumilstøvle og sett seil for en tur med magi på høyt nivå!»

SLIK LAGER DU EVENTYRSEKKEN

Dette trenger du:

- En ryggsekk
- Sitteunderlag
- Eventyrbok

Annet som kan være nyttig:

- Tøyrester
- Gummistrikker
- Garn
- Piperensere
- Perler
- Fjær
- Plastelina/lekedeig
- Svart tusj
- Saks
- Lim
- Eventuelt andre ting dere har tilgjengelig som kan brukes

OPPSKRIFT PÅ EN **MAGISK** EVENTYRTUR

PLANLEGG TUREN

Planlegg turen sammen med barna og pakk eventyrsekken sammen. Fyll den med ting dere finner hjemme som kan supplere det dere lager eventyrfigurer med. Det at barna får være med på dette, skaper ekstra forventning og spenning.

FINN STEDET

Vel framme i skogen kan dere se dere om etter et koselig sted som passer fint for en eventyrstund. Husk sitteunderlag! Litt mat og drikke kan også være koselig.

GÅ PÅ OPPDAGELSESFERD

Sank greiner, pinner, kongler, mose, steiner, løv o.l., og lag figurer og rekvisitter som kan passe til å leke eventyret dere nettopp leste.

LAG EVENTYRFIGURER

Bruk det dere har sanket inn og lag figurer. Suppler gjerne med andre ting som dere har med i sekken. Stoffrester eller servietter kan bli klær. Surr dem fast ved hjelp av garn. Mose eller garn kan bli hår. Perler tredd inn på piperensere kan bli prinsessepynt. Plastelina kan brukes til øyne eller til å kle pinner med til dyr, troll o.l. Bruk fantasien.

GI RIKELIG ROM FOR FANTASI

Plukker barnet opp en kongle og sier at den er et troll, så er den et troll. Sakene dere har med i eventyrsekken hjemmefra, er kun til å supplere med om barnet ser behov for det selv. Det dere finner ute, kan fungere helt fint i sin enkelhet, uten noe ekstra. La barnet bestemme selv hvordan figurene eller rekvisittene skal se ut.

LEK

Skap deres egen gjenfortelling av eventyret med figurene dere har laget. Husk at her er ingenting rett eller galt. La eventyret være utgangspunktet for leken, men om barna vil fabulere videre på sin egen måte, så gi rom for det. La barna ha regien. Som voksen kan du delta i leken på deres premisser.

IKKE LEGG LISTA FOR HØYT

Alt du trenger for å fortelle eventyr, er deg selv og stemmen din. Biblioteket har som oftest et rikt utvalg av eventyrbøker du kan velge og vrake i. Velg gjerne bøker uten illustrasjoner. Da får fantasien fritt spillerom, og barna kan danne sine egne bilder i hodet.

START MED DE KJENTE KORTE EVENTYRENE

Fortell gjerne noen som barna kjenner fra før. Barn elsker gjentakelse og gjenkjennelse ved å høre de samme eventyrene flere ganger.

TA FIGURENE MED HJEM?

Hvis dere ikke ønsker å ta figurene dere har laget med hjem, så pass på å plukke av de delene som ikke hører hjemme i naturen. Ta det med hjem i sekken og bruk det gjerne igjen på neste tur, så unngår vi forsøpling i naturen.

HA SEKKEN KLAR

Ha alltid eventyrsekken pakket og klar. Det gjør det enklere å komme seg ut på spontane turer.

TIPS TIL TI KJENTE EVENTYR:

- Bukkene bruse
- Gullhår og de tre bjørnene
- Pannekaka
- Rødhette
- Den stygge andungen
- Tornerose
- De tre små griser
- Askepott
- Den sjuende far i huset
- Askeladden som kappåt med trollet

Ekspert:

STEIN YNGVE ANDERSEN

Prosjektleder for «Friluftsliv i skolen», Norsk friluftsliv

«Å utforske, oppleve og leke i skogen er grunnleggende for barns utvikling og læring. Barna samspiller med naturen gjennom flere sanser, samtidig som de samhandler med andre i en arena som oppleves som fri og uformell. Mangfoldet vi finner i skogen, inviterer til utforskning som resulterer i undring og opplevelsen av å være del av noe større enn seg selv.

Eventyrstunder i skogen er med på å forsterke det mystiske og underlige nettopp fordi mye av folkeeventyrene i den norske kulturarven har sterke forbindelser til naturen. Bildene som eventyrene maler i fantasien til barna, får ekstra sterke farger siden de gjennom sansene ser, føler, lukter og hører skogen de underjordiske og troll beveger seg i. Dermed er det ikke rart at barneøyne forvandler rotveltede trær til troll, kaninhull blir inngang til de underjordiske, eller grantrær blir huldra som danser på tåkelagte myrer.»

HALVER TØRKETIDEN MED EL-BJØRNS TØRKEPRODUKTER

El-Bjørns tørkeprodukter er godt egnet for barnehager/SFO og skoler hvor større mengder med fuktig tøy skal tørke raskt og effektivt.

El-Bjørn tilbyr populære tørkeroms-avfuktere som plasseres i egne tørkerom for enkel og effektiv tørking av store mengder klær. I tillegg har vi tørkeskap basert på avfukting i sortimentet, disse er barnesikrede og tilpasset tørking av både småklær, ytterklær og skotøy.

For mer informasjon eller tilbud:

Roy-Henning Myhrer, rmy@elbjorn.no (+47) 90 47 41 50

EL-BJØRN

Dekorasjon

eller demokrati i barnas lekemiljø?

Nytt år bringer nye muligheter til å forandre og forme avdelingens lekemiljø. Hvordan tar man vare på barnas demokratiske rett til å uttrykke seg og sette *sitt* preg på lekemiljøet midt i strømmen av digital inspirasjon som lokker dekorasjonsivrig personale?

AV TRUDE ANETTE BRENDELAND

Høsten er her, og barnehagens rom stiller med blanke ark og tomme vegger. Rustet med fargerik papp, lamineringsmaskin, stoffer og juletrelys skal barnehagepersonell trylle om tomme rom, hvite vegger og nakne kuber. Mange søker til internett for inspirasjon. Der finner man en verden av lekre ideer som kan sette i gang voksnes kreative drivkraft. Det kan være hyller der dyrene står oppstilt i laminerte billedmiljø. Det kan være kuber, dekorert som grønne jungler med et fossefall av blader fra taket og ned. En av de mest populære ideene er bilrom med veier skrudd fast til veggen – gjerne i et landskap med voksenalte veier og hus. Her har åpenbart personalet dedikert både tid og velvilje. Kanskje ønsker de å «gjøre det fint» og skape en stemning der det

er hyggelig å leke og lære? Man vil barna vel, men les ideene en gang til med tanke på barnas rett til å uttrykke seg i egne lekerom ... Hva er lagt tilgjengelig i bildet som *de*

«Når barn leker, er de aktivt handlende og finner muligheter og inspirasjon i alt de selv kan frakte, sette sammen og skape mening med.»

skal kunne flytte, forandre, undersøke, videreutvikle og faktisk få en stemme i rommet med? Når barn leker er de aktivt handlende og finner muligheter og inspirasjon i alt de selv kan frakte, sette sammen og

skape mening med. De trenger derfor materiell og rom der de kan sette spor, kjenne på selvstendighet, mestring og fortelle omverdenen om hva de mener er verdifullt og viktig. De lekre hyllene, gardinene og alt fiks ferdig dekor blir dermed stusselig for dem å uttrykke seg gjennom – helt til klokka halv fem hver dag i uker og måneder. Rommet kan bli fattig på muligheter for barna, selv om det er lekkert å se på. En prioritering av dekorasjon kan stjele oppmerksomhet og tid fra barnedemokratiet. Det må ikke skje selv om internettets visuelle idémylder er aldri så forlokkende. Jeg foreslår at vi starter forvandlingen av rommene ved å diskutere hva barna kan ta del i. Et pedagogisk blikk, basert på barns demokratiske rett til å uttrykke seg, vil gjøre at man velger bort noen ideer og justerer andre, slik at barna og barnas

tanker, interesser og meninger får større spillerom.

Demokrati og prosess

Når man skal utvikle et barnedemokratisk lekemiljø, hjelper det å tenke at lek svært ofte handler om å være oppslukt i en eller annen form for prosess. I barnekonvensjonen står det blant annet at lek er «enhver oppførsel, aktivitet, eller prosess satt i gang, styrt og strukturert av barna selv» (Gen kom. 17 til artikkel 31 i barnekonvensjonen). Men lek i prosess – hva betyr egentlig det? Det kan bety å oppdage noe spennende i rommet som tenner en gnist av interesse. Der skapes en ide som barna kan ta følge med, og som igjen motiverer til nye tanker, ideer og handlinger. Ved å flytte, forandre, skape og undersøke materiellet flyter barna videre til

nye oppdagelser og erfaringer. I en slik flyt er det godt å være menneske – skapende, oppdagende, kreative og aktivt handlende i sinde egne liv.

«Ved å flytte, forandre, skape og undersøke materiellet flyter barna videre til nye oppdagelser og erfaringer.»

Hvilket materiell og elementer i rommet fører egentlig til at barn kan leke i prosess?

Når vi skal skape rom for barnas uttrykk, kan de hjelpe med å observere lek og sette ord på de indre drivkreftene som ser ut til å oppstå i barna når de leker i prosess med noe?

Hva er det som motiverer dem til å handle, uttrykke seg og drive leken framover akkurat der og da? Å kjenne til disse kan gi personalet holdpunkter for å vurdere det demokratiske potensialet i lekemiljøet som helhet, men også enkeltideene man plukker opp fra nettet.

Her er eksempler på tre slike typer indre drivkrefter: De kan hjelpe personalet med å vurdere det demokratiske potensialet i den digitale inspirasjonen de finner, lese ideer med kritisk sans og gjøre grep som forbedrer dem.

1. Drivkraft til å skape noe selv

Når barn leker, setter de sammen materiell på nye måter og skaper nesten alltid noe verden aldri før har sett. Materiell til skapende prosesser er derfor viktig i alle lekemiljøer – ute

som inne. Samlinger av løst, udefinert materiell kan bli alt fra hytter til sneglebaner og sølekaker eller mer abstrakte mønstre og samlinger av skatter. Tanker og meninger om hva barna selv synes er viktig, fint og spennende, blir synlig gjennom det de skaper. «*Det uferdige*» gir derfor mer mening for dem enn «*det ferdige*». Vurder alltid nye endringer i rommene ut fra om barna får mulighet til å skape noe med det eller rundt dem.

I eksempelet med den lekre hylla med dyr i laminerte miljø ser man kanskje nå at den mangler noe for å bli et redskap for demokrati og barns uttrykk. Dyrene alene blir ensformig i lengden. Hva om man i tillegg tilfører naturfargede treklosser i rikt monn slik at barna kan bygge hus og gjerder til dem? Kanskje kan man tilføre

noen naturfargede teppefliser å lage landskap med, en kurv med steiner, kongler og kuttete greiner? Da kan barna skape et miljø som dyrene vil trives i, eller noe helt annet som faller dem inn. Ideen med et ferdig bil-miljø vil bli mer åpent for barnas tanker og meninger hvis barna fikk materiell og mulighet til å skape byer, veier og trafikkbilde selv. Hvis barna er interessert i biler og trafikk, gir det mer mening å bygge dette rommet opp sammen med personalet enn å få det fiks ferdig. La dem søke etter aktuelle bilder på nettet, skrive ut og lage inspirasjonsvegg, tegne, male løse plankeveier, samle byggeklosser, biler og bygge byer. Kuben vil også bli mer betydningsfull hvis man setter den i sammenheng med noe de selv kan skape den om med: Kle den med kontaktpapir, og la dem

feste silkepapir og fjær på den til påske. La dem lage en fargerik lyskilde av den til Diwali. Legg dekkepapp på golvet, og la den bli et skaperom for modellkitt. Ved å se den som barnas kube, et fleksibelt verktøy for skapende prosjekter, får den ny mening.

2. Drivkraft til å utforske og undersøke

Det er en sterk drivkraft i alle barn til å undersøke muligheter og egen-skaper i materier og materialer. De heller, tømmer, blander, setter oppå hverandre og inntil hverandre. De spør «Hva skjer om vi gjør slik, setter denne oppå her og sender denne gjennom der?» Gjennom å eksperimentere finner de ut hva verden er laget av, hva man kan gjøre med materiell, og hva materiellet gjør med dem. Rom som tillater eksperimentering

«Når barn får materiell og invitasjoner til å skape, utforske og tre inn i fiksjon, blåses det liv i lekerommet.»

og gi muligheter til å utforske og undersøke, vil derfor lokke fram en variasjon av ytringer og prosesser.

De som vurderer ideen med dyrehyllen med tanke på at barn skal kunne utforske og undersøke, ser nå at den mangler noe. Ideen kan forbedres betraktelig for barna om man setter i nærheten et sansebord med en kasse akvariegrus, kinetisk sand eller en form for leire. Da kan barna ta med dyrene til kassene, de kan lage landskap, helle og tømme eller bare la fingrene utforske det de tar i. Ideen med det ferdige bilmiljøet blir enda bedre om barna får rør og lange planker som de kan oppdage friksjon, helningsgrad, bilenes fart og energi med. Til og med kubene kan bli et sted for eksperimentering og utforskende prosesser. Kle den med papp og la barna eksperimentere med fettfarge og pastellkritt. Sett den i et lite rom, og fyll den med høstløv, bøtter og barnekoster, eller lag et lukket rom for å kunne helle og tømme på ris.

3. Drivkraft til å skape og leve seg inn i fiksjon

En lekende prosess kan godt starte ved at det tenkes en gnist til å late som. Prosessen fortsetter ved at barna kan være både forfattere og skuespillere i sine egne fortellinger. De kan leve seg inn i fiksjon med hud og hår – enten i rollelek eller ved å animere pinner, dyr eller noe annet de kan gi liv.

Dyrehylla og bilmiljøet trenger noe mer for at barna skal skape og forfatte

fiksjon. Barna trenger klosser, figurer og annet materiell der de selv kan bygge en scenografi og få spillerom til å forfatte fortellinger. Plutselig får brannbilen oppdrag, dyrene går på besøk, og bussen plukker opp ninjager på vei til skolen – spontane begynnelse på fortellinger ingen vet hvor skal ende.

Når personalet finner ideer som skal inspirere til rollelek ... spør hvor åpen ideene er for barnas egne meninger om hva det er interessant å være. Hva trenger barna av rom og materiell som kan tilpasses deres superhelter, musikalske rollemodeller, barnetv-figurer og vesen fra det ytre rom? Kuben er et eksempel som kan bli barnas eget uttrykksrom i rommet. Den kan bli rollelekenes hule om den settes i sammenheng med stort,

åpent byggemateriell og rekvisitter de selv kan ta med inn og ut. En ide som kan åpne for demokratiske muligheter, er store trillekofferter med rekvisitter og kostymer, der tema og innhold er satt sammen av barna og personalet i fellesskap – for eksempel én rikholdig sykehuskoffert, én for superhelter og astronauter, én for kafe-drift og én for «show». Temaene er opp til barna og deres interesser. Ved å få trille med seg en slik til kuben vil stadig nye fortellinger oppstå i og rundt den.

Når barn får materiell og invitasjoner til å skape, utforske og tre inn i fiksjon, blåses det liv i lekerommet. Kanskje oppdager man samtidig at personalets rolle i barnedemokratiske miljø blir å *tilby mer og dekorere mindre?*

Trude Anette Brendeland

er barnehagelærer, forfatter og foredragsholder. Mange kjenner henne som Fantasifantasten på sosiale medier. I årets spalte får du tips og ideer til hvordan man bruke ideer fra internett på en pedagogisk bevisst måte.

Skann for mer info!

Polylino
- gjør det lettere å lese mer i barnehagen!

www.ilteducation.com/no

DIGITALT KVELDSKURS MED TERJE MELAAAS

LEK – DILEMMAER PÅ REKKE OG RAD TIL GLEDE OG FRUSTRASJON!

Bli med på dette spennende kveldskurset og ta det første skrittet mot en lekekultur som inspirerer, utfordrer og gir glede til alle barn i din barnehage!

TERJE MELAAAS, selvutnevnt lekeombud, skal løse deg gjennom et inspirerende foredrag hvor du vil lære om hvordan du kan støtte barns lek på en mer effektiv og meningsfull måte.

Her er noe av det som blir berørt på kurset:

- Å delta på lekens premisser - ikke «stunt» og tilfeldigheter
- Å støtte lek utenfor lek
- Lekegrupper - hva er egentlig det og hvordan gjennomføre?
- Vondt kan bli verre - når bør vi være varsomme med å støtte barna inn i etablert lek - og heller begynne utenfor leken?
- Å lede lek systematisk så personalteamet trekker i samme retning

Ta steget mot en styrket lekekultur i barnehagen og meld dere på kurset!

Priser: Ordinær pris kr. 595,- per deltager. Redusert pris for gruppepåmelding

Medlemmer av Barnehageforum kr. 495,- per deltager. Redusert pris for gruppepåmelding

John Hammersmark

Aina Wøien

Bård Kuvaas

Karoline Kopperud

LEDERFORUM 2025

Motivasjon og mestring – lederens viktigste oppgave

Lederforum 2025 gir deg og dine kollegaer en inspirerende start på reisen mot å skape motivasjon og mestring i personalgruppen!

Hvorfor regner det?

PLIPP, PLOPP OG PLASKE GIR OSS SVARET

Gjennom sin eventyrlige reise med vannet viser de tre dråpene Plipp, Plopp og Plaske oss vei i vannets store univers. Dette kalles for vannets kretsløp i naturen, og det er en reise som aldri slutter.

TEKST OG BILDE: ANN ELIN KRINGLEN ERVIK

Med denne boken får barna lære om naturen på en gøy måte. De tre dråpene gir liv og spenning til et tema som gjerne er litt vanskelig, og kanskje ikke så lett for oss voksne å forklare heller. Sammen med dråpevennene får barna undre seg over det som skjer, slik Plipp og Plopp gjør her: «Får de dråpene som lander på bakken vondt?» og «Plaske, når vi dråper lander i vannet, hvor blir vi av?»

Hav og solstråler samarbeider om å gi de tre dråpene Plipp, Plopp og Plaske en rundtur de nok aldri vil glemme. Når dampen møter den kalde luften, føres de høyt opp i himmelen. Der tar vinden dem med på en skyreise, hvor dråpene opplever både nytelse og redsel. Dråpene slår seg

sammen og blir til regndråper som lander i vannet. Ferden fortsetter nedover en bekk, og Plipp ender opp i bøtten til et barn. Plopp og Plaske begir seg ut på en oppdagelsesferd

«Hav og solstråler samarbeider om å gi de tre dråpene Plipp, Plopp og Plaske en rundtur de nok aldri vil glemme.»

for å finne vennen sin, mens Plipp befinner seg strandet alene i skogen. Hvordan skal de finne sammen igjen? Det viser seg at de har en hjelper. Dråpene fortsetter en forrykende ferd nedover elven, utfor den

buldrende fossen som ender i en fjord, og til slutt er de tilbake ved havet – der naturens kretsløp står klar til å starte hele eventyret deres på nytt.

Vi har hatt vann som tema i barnehagen, og i den forbindelse fant jeg frem et lite vers som jeg har hatt liggende lenge. Og det er dette verset som ga meg idèen til å skrive denne boken. Det handler nemlig om:

Kretsløpet i naturen

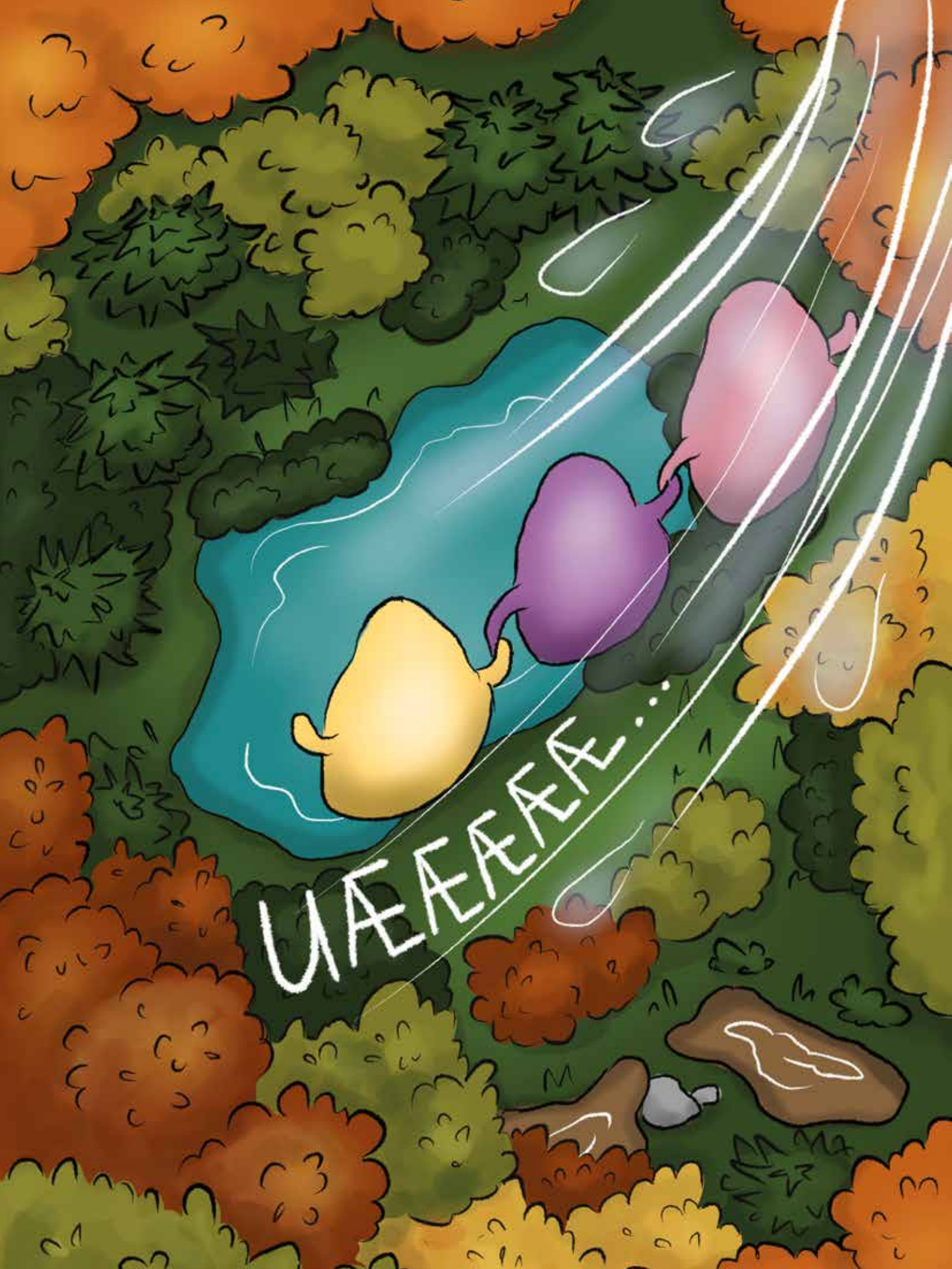
Hvor skal du hen, du vesle regndråpe?

Jeg skal i bekken

Hvor skal du hen, du vesle bekk?

Jeg skal i elva

Og slik fortsetter det videre til fossen, vannet, fjorden, havet og til slutt:

UAEAEAE...

«Det er en glede å se hvordan barna fryder seg når bøttene tømmes, og de ser at vannet renner nedover elven de har laget.»

*Hvor skal du hen, du store hav?
Jeg skal i skyene
Hvor skal du hen, du hvite sky?
Jeg skal i regndråpene*

Bli inspirert av de tre dråpevennene

Med vann som tema er jo denne boken helt glimrende, og den kan sikkert også inspirere både barn og voksne til å jobbe med dette temaet. Vann er noe som fascinerer barna, og i denne fortellingen er det mye vann – det rennende vann, det stille vann, den brusende elv, den buldrende

foss og ikke minst diverse varianter av dråper som blir nevnt i boken – vandrdåper, svevedråper, regndråper og racerdråper.

Vennskap

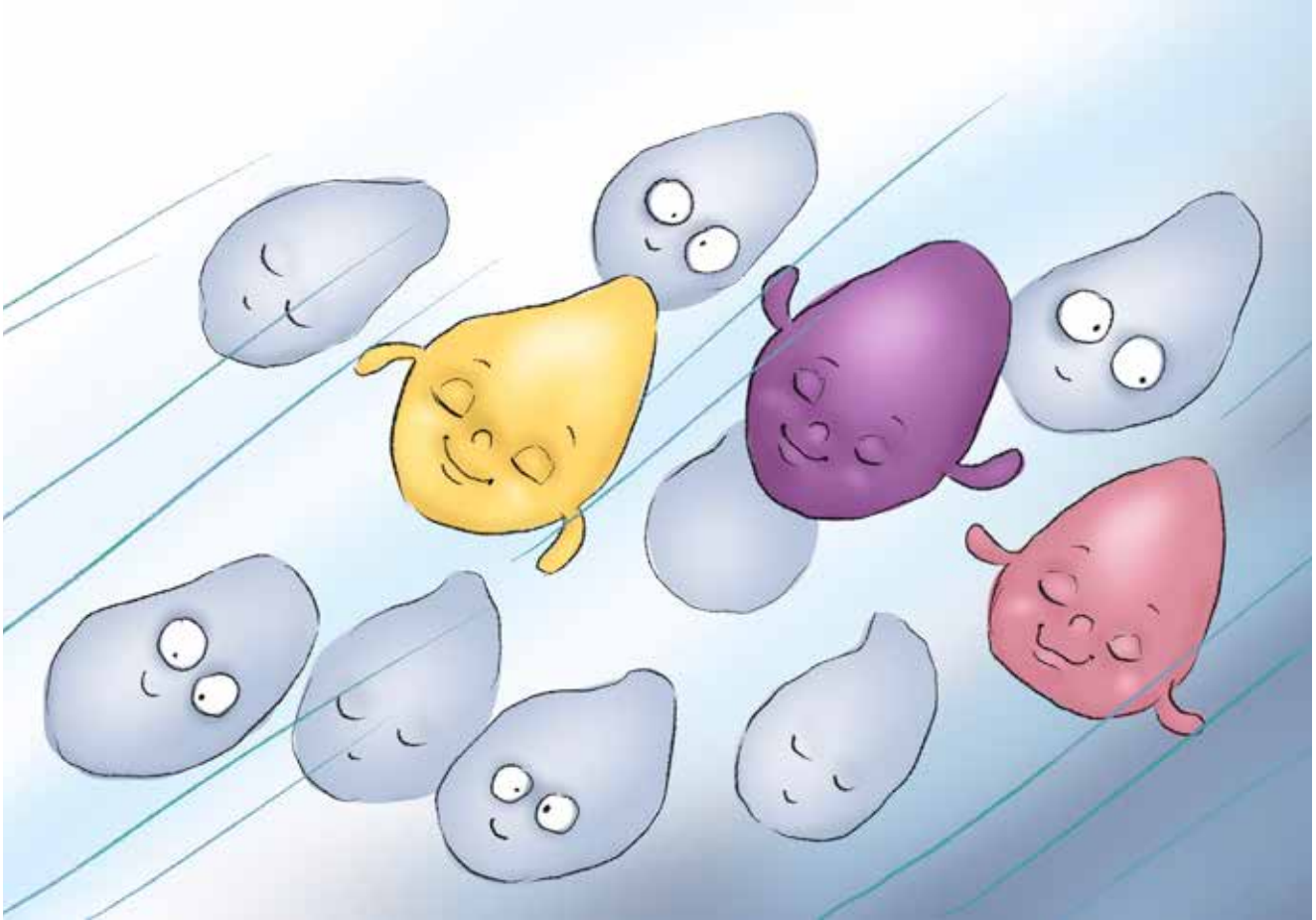
Plipp, Plopp og Plaske treffes i skyene og skal ut i det ukjente, og da er det jo godt å kjenne noen. Derfor kan det være lurt av dråpene å være venner. De tre dråpevennene får etter hvert erfare hva vennskap innebærer. Her kan det nevnes å holde sammen, kjenne gleden av felles opplevelser, hjelpe og oppmuntre hverandre.

«Kom igjen, Plipp, jeg tror du egentlig er en tøffing», sier Plopp.

Disse tre vennene har personlige egenskaper, og hver av dem har sin egen stil. Et tips her for engasjerende høytlesing kan være å lage stemmer som passer til den enkelte dråpen, som f.eks. Plaske, som er den fornuftige.

Lek med vann er gøy

Bruk regnværsdagene! Et vanlig syn er barn som sitter rundt en dam der de tålmodig «spar» vann oppi bøttene sine. Så er det videre til sandkassen,

gjerne bare med halvfulle bøtter, der det jobbes iherdig med utgraving av hull og grøfter som skal fylles med vann. Dette kan vi bygge videre på. Hvis dere har et vannuttak ute, så sett det på, slik at barna virkelig kan få utfolde seg med å lage sitt eget univers av elver, fosser, dammer etc. Jeg har flere ganger vært en vannbærer. Det er en glede å se hvordan barna fryder seg når bøttene tømmes, og de ser vannet renner nedover elven de har laget. «Først var vi svevedråper, så regndråper, og nå er vi faktisk racerdråper», roper Plaske.

Lytte til lyden av vann

«Plopp, plopp ...» «Er det virkelig vi regndråper som lager den fine lyden?» sier Plopp undrende. Det å lytte til lyder i naturen kan gi en fin

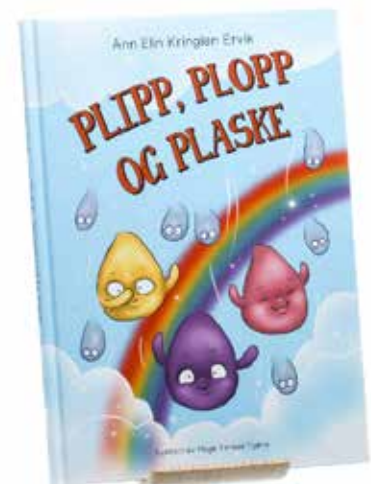
felles opplevelse, så her kan en tur med barna til en bekk eller et vann anbefales. Gjerne en regnværsdag der dere lytter til lyden av regndråper som treffer vannet – hører dere en plopp-plopp-lyd? Det kan være fint å sette seg ned ved en liten elv og bare høre på lyden av rennende vann. Hvilke lyder hører vi her?

Tegne regndråper

Det å tegne rundinger med øyne og munn er en grei tegneoppgave som alle barn mestrer (i alle fall fra ca. to år og oppover). Det kan bli virkelig fine kunstverk av regndråper.

Som sikkert mange vet, har jo regndråpene sin egen sang:

«Se regndråper faller fra skyen ned, tippe, tapp, tapp, tapp...»

Ann Elin Kringlen Ervik
Plipp, Plopp og Plaske
SkogenBok, 2024

Søk råvarestøtte av Fiskesprell!

Foreldre- arrangement i barnehagen

Vi inviterer barnehager til å søke støtte til arrangement der det tilberedes og serveres sjømat til foresatte.

Sjømatglede for store og små

La barna imponere familien med sjømatretter de har vært med på å lage selv. Kanskje det kan bli fest i barnehagen, serveres fiskeburger på dugnad eller en hentemiddag for travle foreldre?

Les mer og søk her:
[Fiskesprell.no](https://fiskesprell.no)

Søk støtte

Vi gir økonomisk støtte til innkjøp av sjømat og til ulike arrangement i barnehage og skole.

Kurs

Vi arrangerer gratis kurs over hele landet for deg som jobber eller utdanner deg til jobb i barnehage og skole.

Undervisning

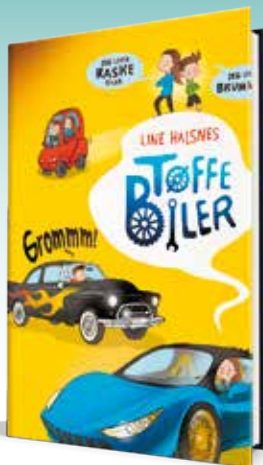
Fiskesprell tilbyr ulike undervisningsressurser og leksjoner for barnehage, SFO og grunnskolen.

Fiskesprell er et nasjonalt kostholdsprogram i samarbeid mellom Helse- og omsorgsdepartementet, Nærings- og fiskeridepartementet og Norges sjømatråd. Tiltakene er utviklet i samarbeid med Helsedirektoratet og Havforskningsinstituttet, og er basert på Helsedirektoratets kostråd. Fiskesprell bidrar også til implementering av myndighetenes anbefalinger for mat og måltider i barnehage og skole.

Fem gode grunner til å prioritere høytlesning

- Å bli lest for stimulerer språkutviklingen og gir et større ordforråd.
- Å lese bøker gir økte sosiale ferdigheter og mer empati.
- Det å bli lest for som liten har en direkte innvirkning på fremtidige lese- og skriveferdigheter.
- Høytlesning styrker båndet mellom den som leser og den som blir lest for.
- Høytlesning stimulerer fantasien og evnen til å skape indre bilder, og trener konsentrasjonsevnen.

Tøffe fakta om tøffe biler!
Store biler, små biler, gamle biler, raske biler og kule biler. Og selvsagt bobiler og el-biler. Tøffe biler tar de små faktaelskerne på alvor.

TØFFE BILER
LINE HALSNES

Tante Bolla er ikke som andre tanter! Hun skal være barnevakt og ankommer i en lastebil full av godteri, iført rosa pelskåpe og er med på alt Storebolla og Lillebolla vil leke.

STOREBOLLA OG LILLEBOLLA – VERDENS BESTE BARNEVAKT
CECILIE RAMONA KÅSS FURUSETH
OG EMILY CLAPHAM

Barn synes lek med ord, rim og rytme er gøy.
Norge rundt for barske barn er stappfull av morovers som dekker hele Norge fra nord til sør og øst til vest, med rare stedsnavn og viltre rim. En rundtur i dette langstrakte landet som du sent vil glemme!

NORGE RUNDT FOR BARSKE BARN
ANNE ØSTGAARD OG EGIL NYHUS

Hvor på kroppen vokser det egentlig hår? Hva må man gjøre for å ta vare på tennene? Og hvor på andres kropp er det greit å ta uten å spørre? Deler av innholdet er tidligere utgitt som *Alle har en bakside*. Anna Fiske snakker til barna i øyehøyde og tar dem på alvor, samtidig som hun evner å skrive hjertevarmt, inkluderende og morsomt.

HVORDAN ER DET Å HA EN KROPP?
ANNA FISKE

En god barnebok skal kunne leses maaange ganger (slik barn ofte vil med bøker de liker), og stadig la små og store lesere oppdage nye detaljer. Både språket og verden rundt oss er i stadig utvikling, og da er det viktig å oppdatere bokhylla med god samtidsliteratur som barna kan kjenne seg igjen i.

BESTILL
BØKENE HER

TEMA I

Fortell med meg!

Å fortelle for og med barn kan by på store opplevelser. Fortellingene fra barndommen lever med oss hele livet, og noen har gjort så sterkt inntrykk at vi fortsatt kan huske dem ord for ord. Men for å være en god forteller må man øve inn visse teknikker og ferdigheter.

Om å fortelle **MED** barn

TEKST: TRUDE ANETTE BRENDELAND | ILLUSTRASJONER: IBEN SANDEMOSE

«Når vi forteller for barn, skal samtalen være til stede i måten vi formidler på. Nærheten, øyekontakten og det tette samspillet mellom den voksne som forteller og barnet som lytter, må være der.»

I pedagogisk faglitteratur om fortelling støter vi på begrepet narrativ. Begrepet brukes om fortellinger som må tilpasses lytteren og skapes på nytt fra gang til gang. Man tilpasser fortellingen til den man forteller til. Et narrativ omfatter dermed både fortellingens innhold og dens form. Fortellerens relasjon til lytteren påvirker måten fortellingen blir formidlet på. Et barns narrativ er deres framstilling av en hendelse eller erfaring som det har opplevd, observert eller diktet opp. Et narrativ formidles muntlig, men små barn forteller også ved hjelp av kroppen.

Med boken *Fortell med meg* har jeg ønsket å gi et bidrag til narrativ praksis som en del av en anerkjennende pedagogikk for 0–3-åringene. En narrativ praksis i barnehagen betyr at fortellingen har en sentral plass i hverdagen. Barnas narrativer blir sett på som like viktige som de voksnes.

I boka bruker jeg ordet fortelling langt oftere enn narrativ. Det er faglig mindre presist, men nærmere dagligtale i barnehagen.

En fortelling betegner en hendelsesrekkefølge med en begynnelse, en midte og en slutt. Sammen med de yngste kan en fortelling bli til i det øyeblikket noe skjer, men vi kan også fortelle ved å henvise til noe i

fortid. Å fortelle om hendelser som har skjedd, er den vanligste oppfatningen av hva en fortelling er. En slik hendelsesrekkefølge finner man også i historier av mer fantasifull karakter – som i eventyr, enkelte sanger og rim. I slike fortellinger finner vi ofte en oppbygning av spenning – en dramaturgi. Man blir først kjent med karakteren(e). Hovedpersonen har et problem – noe han/hun skal, vil eller ønsker. Veien til løsningen kan være lang, man møter vanskeligheter, og spenningen stiger, men til slutt løser det seg, og vi puster lettet ut.

Å fortelle betegner selve språkhandlingen når vi deler fortellinger. Barn utforsker det å fortelle lenge før de mestrer å sette sammen hele fortellinger med dramaturgi som vist ovenfor. Språkhandlingen å fortelle er derfor like viktig som å jobbe med hele fortellinger med de yngste.

Boken heter *Fortell med meg*, ikke *for meg*. Det er fordi de yngste barna er avhengige av samtalen for å utvikle språk og glede i å kommunisere med omgivelsene. I en samtale snakker man med hverandre og lytter vekselvis. Man bytter på oppmerksomheten og bidrar med innspill. I samtalen kan barnet få nærhet, kontakt og bekreftelse. Ved hjelp

av samtalen lærer de om seg selv og omverdenen. En samtale mellom et barn og en voksen er preget av ulikhet når det gjelder språkferdighet, erfaring, kunnskap og makt. Det krever at den voksne tilpasser seg slik at barnets bidrag kan inngå i samtalen. Jo yngre barnet er, desto mer kreves det av den voksne. Man må lytte, stille spørsmål, tolke og hjelpe barna å finne de rette ordene. Den støtten den voksne skal gi, må være som et språklig stillas rundt barnets ytringer. Stillaset skal støtte barnet mens den språklige utviklingen og byggearbeidet pågår.

Elin Eriksen Ødegaard har forsket på små barns evne til å fortelle og peker på hvordan samhandlingen med de voksne er avgjørende for

barnet. Hun kaller noen av de viktige, små fortellingene i barnehagen for samtalefortellinger. Det er fortellinger som uttrykkes i dialog der en aktiv voksen fortolker velvillig og hjelper barnet med å sette ord på erfaringer det har hatt, eller på opplevelser som venter. I boken *Fortell med meg* gis derfor samtalefortellinger like mye oppmerksomhet som eventyr og fortellinger for barn.

Når vi forteller for barn, skal samtalen være til stede i måten vi formidler på. Nærheten, øyekontakten og det tette samspillet mellom den voksne som forteller og barnet som lytter, må være der da også. Slik kjenner barna at fortellingen handler om dem, selv om hovedpersonen er en annen.

Denne teksten er hentet fra Trude Anette Brendelands bok *Fortell med meg!*, som kom ut på Pedagogisk Forum i 2012. I teksten beskriver forfatteren viktige begrep rundt det å fortelle med barn. Boken bestiller du i barnehagebutikken.no

EKSKLUSIVT TILBUD PÅ BJØRNIS- BØKER TIL ALLE BARNEHAGER!

SE TILBUD OG BESTILL HER!

ASCHEHOUG.NO/KAMPANJE/
BJORNISTILBUD

TILBUDET
GJELDER FRA
7.-20. OKTOBER

ASCHEHOUG

GRATIS
DIGITAL RESSURS!

SMÅKRYPGLEDE!

Læreleker, fakta og aktiviteter ↓

Å få lære om det mangfoldige mylderet av alle flyvende, krypende og kravlende små dyr gir barna nysgjerrighet, tilknytning og omsorg for naturen.

Organisasjonen **La Humla Suse** har utviklet et hefte med spennende ressurser for alle som vil utforske småkrypenes verden i barnehagen.

Last ned som PDF,
du finner heftet med QR-koden:

Heftet er en del av La Humla Suses prosjekt "Småkryp og Småfolk", og er realisert med støtte fra Sparebankstiftelsen DNB.

LAHUMLASUSE.NO

Hvert **EVENTYR** er en liten skatt

Gjennom eventyrene inspireres barna til den frie leken,
forteller barnehagelæreren.

TEKST: MAGNHILD FREUCHEN

Hos oss i Steinerbarnehagene lærer vi oss eventyrene utenat og forteller disse til barna uten å støtte oss på en bok. Det går mye i regler, remse- og folkeeventyr, og dette er en gavepakke pakket inn i ord, rytme og gjentakelse, forteller pedagogisk leder Trude Elshaug i Askeladden Steinerbarnehage. Språket stimuleres gjennom ord, setninger og vendinger som kanskje ikke er så mye brukt i dagligtalen. Ved å lytte til andre gjennom muntlig overføring øves konsentrasjonen, og barna får mulighet til å danne seg sine egne indre bilder av det som fortelles.

– Gjennom synssansen ser mottakeren på den som forteller, og kan få med ulike stemninger som formidles gjennom stemmebruk, ansiktsuttrykk og gester. På samme måte kan den voksne se hvordan barnet tar imot eventyret, og tilpasse fortellermåten deretter, sier Elshaug.

Hun mener hvert av eventyrene på lang sikt er en egen liten skatt som lagres i vårt minne som en skatte-kiste. De er gode og underholdende fortellinger – fulle av livsvisdom, og det er nok derfor de stadig fortelles og lever videre.

– Senere kan barnet ta frem eventyret fra sitt eget minne og dele det med andre barn og foreldre. Ja, til og med kanskje sitt eget barn langt inn i fremtiden. Det er litt av en gullgruve!

– Vi fordypet oss i kjente og ukjente folkeeventyr som passer til årstid og den bestemte barnegruppen. Ulike eventyr passer til ulik alder: For de under fire år fenger remseeventyrene mest. Her får barna historien repetert, og disse fortellingene har dessuten masse humor, forteller barnehagelæreren.

Skaper engasjement

Ved å lære eventyret utenat blir du mer til stede og fokusert under for-

«Språket stimuleres gjennom ord, setninger og vendinger som kanskje ikke er så mye brukt i dagligtalen.»

TRUDE ELSHAUG

I Askeladden barnehage begynner eventyrstunden med fløytespill og sang.

De første dagene settes ofte enkle konkreter frem for å understøtte og vise hva eventyret inneholder.

BEGGE FOTO: ASKELADDEN STEINERBARNEHAGE

«Jeg liker å formidle 'gamle setninger' som har blitt nedskrevet av andre for veldig lenge siden. Det beriker det daglige språket vårt.»

TRUDE ELSHAUG

midlingen. Det skapes en nerve hos fortelleren. Selv om språket kan være både gammelt og umoderne, er det viktig å få med seg språkets form og vendinger, beskriver Elshaug.

– Jeg liker å formidle «gamle setninger» som har blitt nedskrevet av andre for veldig lenge siden. Det beriker det daglige språket vårt. Ellers prøver jeg å finne en rytme i det jeg forteller, siden det da blir enklere å komme i en god flyt, og det fenger barna som hører på.

– Det samme eventyret fortelles i en periode på to–tre uker. På den måten får barna muligheten til å fordype seg i, fordøye og bearbeide det som blir fortalt. De kan lære seg eventyret utenat, og på slutten av perioden kan de si det sammen med meg.

I Askeladden barnehage begynner eventyrstunden med fløytespill og sang. Barna sitter på et skinn i en ring på gulvet, det tenkes et stearinlys, og de får hver sin bit med bivoks som de kan ha i hendene under fortellerstunden. De første dagene settes ofte enkle konkreter frem for å understøtte og vise hva eventyret inneholder. Dette er for at de minste barna og barn med flere språk lettere kan forstå hva som formidles.

Eventyret innledes med «Det var en gang» og avsluttes alltid med «Snipp, snapp snute – så er dette eventyret ute». Etter noen dager tas konkretene bort, og det er kun fortellerstemmen som formidler eventyret.

– Ved å høre eventyret flere ganger lærer barna seg det sakte, men sikkert. Det hender jeg kan si feil, og da

Siste gang eventyret skal fortelles, vises det i et dukkespill med konkreter.

FOTO: ASKELADDE STEINERBARNEHAGE

TRUDES TIPS:

- Tenk igjennom hvilke tradisjoner dere har, og ønsker å ha, i barnehagen deres. Hva ønsker dere å gi barna av gode minner?
- Lær deg eventyret utenat. Begynn med helt korte og enkle eventyr, gjerne noen du selv hørte da du var liten. Jeg leser inn eventyret på mobilen min. Da kan jeg høre, øve og repetere det når jeg er ute og går på kveldstur et par dager før jeg skal fortelle det til barna.
- Ta i bruk konkreter. Det gjør at du enklere husker rekkefølgen på eventyret.
- Bruk fortellerstemmen din for å sette stemning på det du skal formidle. Ikke overdriv eller skrem barna med for skummel stemme. Det kan fort bli for voldsomt, og det ønsker vi ikke.
- Gjenta det samme eventyret over en lengre tidsperiode (gjerne to-tre uker). Da modnes historien hos hvert enkelt av barna, uavhengig av alder og bakgrunn.
- Avslutt eventyret med en fin fremføring med konkreter. Ta gjerne i bruk instrumenter som gjør at det du formidler får tid til å synke inn. I dag, hvor vi er vant til at ting skal skje så hyppig, er det fint at noe går i litt sakte tempo. Ved å fortelle på denne måten kan du høre en knappenål falle i bakken.

er de raskt ute med å rette på meg. De er aktive som lyttende og deltagere. At jeg tar dette på alvor, gjør at barna også tar det seriøst, sier Elshaug og utdyper:

– Siste gang eventyret skal fortelles, vises det i et dukkespill med konkreter. Det er en høytidelig stund. Dukkespillet blir stående fremme slik at barna kan leke med det. Ofte kan de alle replikkene utenat. De kjenner stemmebruk og rytme, og det lekes med stor innlevelse.

Årstider og årstidsfester

I Steinerbarnehagene har man årstidene og årstidsfestene som en rettesnor for det som gis barna av tradisjoner og kulturarv. Gjennom aktiviteter på avdelingen, sanger og regler i samlingsstund, fortellinger av remse- og folkeeventyr i eventyr-stunder og

ulike kunstneriske aktiviteter bygges forventningene opp til en ny fest.

– Alt er veldig gjennomtenkt, og på den måten blir det en større sam-

«Den frie leken står i fare. Gjennom bevisste pedagogiske verktøy som eventyrstunden inspirerer vi barna til å fortsette å leke.»

TRUDE ELSHAUG

menheng for barna hvor de kjenner tilhørighet til årsløpet og de ulike tradisjonene. Vi får en felles plattform hvor alle barn og voksne vet hva som skjer i barnehagen.

– Det blir en fellesnevner for oss alle. Barna høster inspirasjon til frilek både ute og inne, de leker rollespill og dukkespill. Vi voksne kan sette frem «lekemiljøer» der dyr, tepper, silke, benker og konkreter inspirerer barnas lek.

Ved å ha de samme festene slik årstidene kommer og går, husker barna hva som ble gjort året før. Det blir et kjent og kjært minne som det kan spinnnes videre på. Samtidig er det viktig ikke å gro fast i gamle mønstre.

– Det vil bli kjedelig for oss voksne, og det gjennomskuer barna fort. Så det er absolutt rom for nye sanger, dikt, regler og eventyr, sier Elshaug.

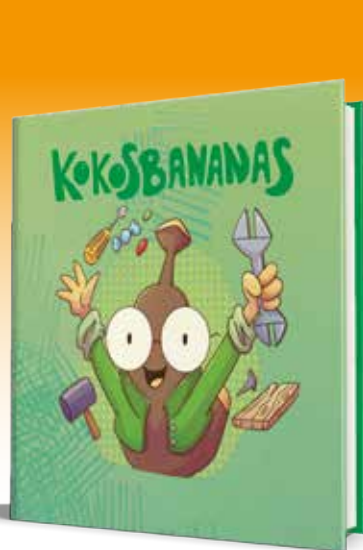
Hun har en klar oppfordring:

– Den frie leken står i fare. Gjennom bevisste pedagogiske verktøy som eventyrstunden inspirerer vi barna til å fortsette å leke.

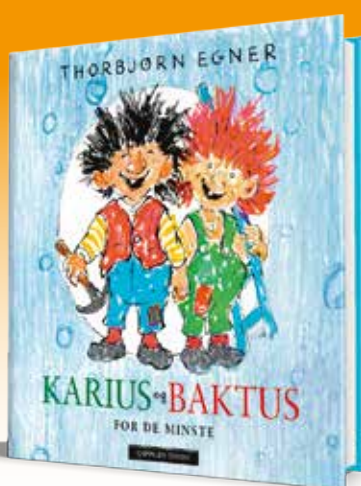
Nyheter til småbarna

Det er lurt å starte tidlig med gode lesevaner i barnehagen. Velg robuste bøker i papp som barna kan leke med, bøker med fargerike illustrasjoner fenger ofte. Snakk om det dere ser på bilder og skap dialog med barna. Gjør bøker tilgjengelig i lave bokhyller og la barna velge selv.

En introduksjon til Kokosbananas og hverdagen hans. Lekne og fargerike illustrasjoner for nye fans fra 1-3 år.

JEG ER KOKOSBANANAS
ROLF MAGNE G. ANDERSEN

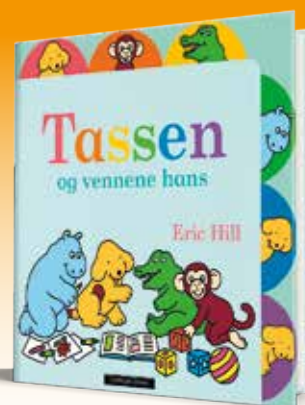
I denne fine pekeboken kan de minste få et første møte med Thorbjørn Egners klassiske fortelling om Karius og Baktus - og lære hvor viktig det er å pusse tennene sine.

KARIUS OG BAKTUS FOR DE ALLER MINSTE
THORBJØRN EGNER

En søt historie i en fargerik pappbok for de minste, perfekt til en liten lesestund før hviletid i barnehagen.

MUMMITROLLET OG LEGGETIDEN - EN GOD NATT-BOK MED KLAFFER
TOVE JANSSON

Her lærer de aller yngste hvordan de kan være en god venn: Å bytte på, dele, samarbeide, være høflig og hjelpe til.

TASSEN OG VENNENE HANS
ERIC HILL

En god barnebok skal kunne leses maaange ganger (slik barn ofte vil med bøker de liker), og stadig la små og store lesere oppdage nye detaljer. Både språket og verden rundt oss er i stadig utvikling, og da er det viktig å oppdatere bokhylla med god samtidslitteratur som barna kan kjenne seg igjen i.

BESTILL
BØKENE HER

CAPPELEN DAMM

De voksnes HVERDAGS- FORTELLINGER

AV TRUDE ANETTE BRENDELAND

Barnehagen som arbeidsplass kjennetegnes ved den hverdagslige samværformen. Vi voksne prater mye sammen, mange kjenner hverandre personlig, og fortellingene om oss selv og våre liv hører naturlig med. Vi forteller mye som er ment for voksne lyttere.

Jeg mener vi jevnlig må minne hverandre på hvem som skal bestemme innholdet i det vi snakker om. Voksne har definisjonsmakt over hvilke fortellinger som løftes fram (Bae, 1996; Sieling, 2010). Hvem sine interesser får sette agendaen – de voksnes eller barnas? Siden de yngste ikke så ofte tar oppmerksomheten med ord, har vi lett for å se over hodene deres og vende blikket mot hverandre. For at barnas fortellinger skal få plass, må vi anstrenge oss. Det er mye lettere når alle de voksne på en avdeling har en felles forståelse av hvor viktig det er.

Det er ikke slik å forstå at alle de voksne skal avstå fra å fortelle fra sine hverdager. For å bry oss og skape et godt arbeidsmiljø skal vi også spørre om hvordan det gikk med konfirmasjonen, og om hodepinen har sluppet. Likevel er det *hensynet til barna* som skal bestemme hvor mange detaljer vi legger til, og hvor mye vi utbroderer og bruker hverandres tid.

Men våre hverdagsfortellinger kan også være spennende for barna. Det kan være de *trenger* dem. Når barnet er ferdig med sin fortelling, kan en av våre virke bekreftende. «Jeg skjønner, det har jeg opplevd også en gang. Ikke sant det var rart?» Det er en måte å bygge bro mellom barnet og en selv på.

De voksnes historier om seg selv kan bidra til et rikt språkmiljø. Men fortellingene har godt av å vurderes i «sentralen for indre sensur» i hodene våre først. Da kan disse spørsmålene være til hjelp:

- Kan min fortelling berike barnet på noen måte? Kan den bekrefte barnet? Trenger barnet denne fortellingen for å bli bedre kjent med meg? Hvis svaret er nei på noen av disse spørsmålene, så spar den til pausen!
- Avleder jeg barnets fortelling med min egen? I så fall, vent med å fortelle den til barnet er ferdig med sin.
- Trenger de andre voksne min fortelling for å gjøre en bedre jobb med barna, eller virker den avledende og forstyrrende?

I huset mitt

Jeg har erfart at små barn liker fortellinger om de menneskene som personalet bor sammen med. Tar vi med konkrete ting, bilder, nips eller annet, vil fortellingen gjøre enda sterkere inntrykk. Uten å være altfor utleverende kan vi fortelle om nærmeste familie eller kjæledyr. Leker

«De som kjenner toåringen og femåringen i seg kan lettere gjenkjenne barnas opplevelser og identifisere seg med dem.»

og ting kan også være av interesse. Har du en bil med personlighet og raptuser, en vakker spilledåse du har kjøpt på et marked et sted, eller en gammel mormor som danser vals i stua, hva venter du på?

På avdeling med de yngste er voksne en del av gruppa. Når barna skal ta med bilder av familien, liker barna at vi voksne også gjør det. Har vi bedt dem ta med fortellerpose med noe spennende hjemmefra, kan vi gjøre det samme.

Siden barna liker gjentakelser, er det også spennende å høre flere historier om samme hovedperson. Det kan mer enn gjerne handle om noen du kjenner eller som bor hjemme i huset ditt. Det skaper konkrete indre bilder der den ene fortellingen hviler på bildene av den forrige.

En av mine kolleger hadde en periode et innlegg ved måltidet. Hun startet med «Katten min Sam, han er rar, han». Så fortsatte hun med hverdagsfortellinger som lokket fram både undring og knising blant de yngste, om da han datt av stolen, åpnet døren selv, sleiket kremen av bursdagskaken og sovnet i

skoen hennes. Hun fortalte levende med ord, mjau og kropp, og barna satt fjetret.

Barndomsfortellingene

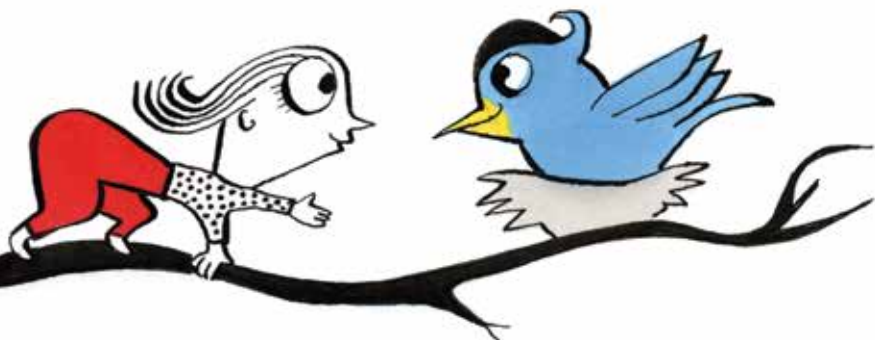
Hverdagsfortellingene kan godt hentes fra langt tilbake i tid. Fortellinger om de voksne da de var barn, kan være en brobygger. I tillegg blir historien levende, nåtid trekkes mot fortid, og motsatt.

Å jobbe i barnehage handler også om å huske tilbake på hvordan det var å være barn. Det barnet vi var, bærer vi med oss. De som kjenner toåringen og femåringen i seg, kan lettere gjenkjenne barnas opplevelser og identifisere seg med dem.

Store barn etterlyser slike fortellinger, små barn gjør ikke det i like stor grad, men vi kan fortelle til dem også på måter som passer dem. De beste barndomsfortellingene for de yngste er de som har elementer de kjenner igjen. Ta med en liten sko du selv har brukt en gang, favorittdukken eller kosebamsen. Man kan også ta med bilder fra gamle album, vise dem og fortelle slik at barna ser at du også har vært liten. Det er noe å tenke på.

Denne teksten er hentet fra Trude Anette Brendelands bok *Fortell med meg!*, som kom ut på Pedagogisk Forum i 2012. I teksten beskriver forfatteren viktige begrep rundt det å fortelle med barn. Boken bestiller du i barnehagebutikken.no

FORMIDLINGENS KUNST:

- Vi ansatte må våge å by på oss selv

I denne barnehagen har de en egen skuespiller som med iver kaster seg over ulike roller. Det skaper engasjement og stor glede i barnegruppen.

TEKST: MAGNHILD FREUCHEN | FOTO: LÆRINGSVERKSTEDET HUMLEHAUGEN DOREMI BARNEHAGE

Min grunntanke er at det viktigste er at barna skal ha det gøy og morsomt i barnehagen. En barnehagedag skal være fylt med glede. Et av de viktigste verktøyene vi bruker her hos oss, er fortellinger, dramatisering, sang og musikk, forteller Torjus Henriksen, pedagogisk leder i Læringsverkstedet Humlehaugen Doremi barnehage.

Han beskriver at fortellinger kan være spennende, skumle og morsomme, og kan få barna til å leve seg inn i en kreativ hverdag i fantasien deres. Ved at barna observerer voksne som byr på seg selv og tør å leve seg inn i fortellingen sammen med dem, kan det bli lettere også for dem å våge å by på seg selv.

– Jeg kan synes det er vel så gøy som barna, og jeg inkluderer dem

ofte i fortellingen ved at de får bestemme hvor den tar veien. På lang sikt tenker jeg dette skaper et veldig rikt og godt språkmiljø for barna

«Jeg kan synes det er vel så gøy som barna, og jeg inkluderer dem ofte i fortellingen ved at de får bestemme hvor den tar veien.»

TORJUS HENRIKSEN

hvor alt ligger til rette for at de skal bli språklig gode.

– I tillegg skaper det barn som er gode i leken, gjennom at de blir pushet til å være kreative sammen

i fortellingene, og at de ser voksne som tør å leke med dem.

Selv er han glad i å gå inn i ulike roller flere ganger gjennom dagen i barnehagen: Det kan være i rollelek med barna eller ved å blande inn rollelek i regellek hvor det eksempelvis lekes trollek som er akkurat som «sisten» eller «stiv heks», men her er den som tar de andre, et troll – og skal ta dem slik at de også blir troll.

– I tillegg leser vi mye bøker, og da forsøker jeg etter beste evne å leve meg ordentlig inn i det og spille ut fortellingen for barna. Under fellesamlinger på fredager bidrar hver avdeling med et innslag for resten av barnehagen. Her er både små og store fremme på scenen og blir godt vant med å by på seg selv foran andre.

Hvert år den første uken i september arrangeres det en musikkfestival

der de voksne på hver avdeling fremfører en forestilling for alle de andre i barnehagen.

– Dette skaper et miljø hvor de voksne tør å by på seg selv, og det smitter over på barna.

Glede og engasjement

Fortellingene og dramatiseringen er med på å skape et trygt og godt miljø, opplever Henriksen. Her kan man både tulle og være alvorlig. Man kan le, og man kan ta vare på hverandre. Barna ønsker gjerne å bidra og være en del av det som formidles. Herme-gåsa skaper stort engasjement blant barna, og det handler kanskje først og fremst om at både barn og voksne våger å leve seg 100 prosent inn i leken.

– Førskolebarna får i stor grad styre sine fellessamlinger der de får planlegge og bidra så mye de vil. Gjennom mye fortelling og dramatisering skapes et stort engasjement og glede i hverdagen hos oss. Dette gir grobunn for et sterkt samhold og et godt fellesskap blant både små og store, sier Henriksen og legger til:

– Dette fører igjen til at både voksne og barn er veldig glade i barnehagen vår. Her sitter latteren og smilet løst!

Han påpeker at det i barnehagen ikke er noen tvang, men at de voksne prøver å spille barna gode ved å invitere dem inn i både forestillinger og dramalek. Om barna er litt usikre eller ikke vil, så får de være med en voksen som forsøker å få de med.

– Om de absolutt ikke vil, så slipper de selvsagt å være med. Vi voksne viser forståelse for at alle barn er ulike. Mens noen ønsker å være med fra starten, så er andre igjen mer usikre i dramalek, og dette er helt naturlig.

Barnehagen er så heldige å ha en skuespiller, Christopher, og Henriksen er full av lovord når han beskriver kollegaen:

– Han er en gullklump og en skinnende diamant! Han lever seg inn i alt av roller som blir kastet på ham. Ingen prosjekter er fullkomne før han har skapt seg flere roller som barna har blitt kjent med.

I fjor hadde de et vikingprosjekt hvor Christopher kom som vikingen Ravn en gang i uken der han presenterte ulike fakta om vikinger og vi-

kingtiden. Barna ble raskt veldig engasjert i dette prosjektet.

– I tillegg skapte det et fint utgangspunkt for rollelek, og det ble mye vinglek inn i hverdagen.

Stort sett tør alle ansatte å by på seg selv i lek med barna, men det kan for noen oppleves vanskelig når det er andre voksne til stede, erfarer Henriksen. Selv om alle voksne må være med og bidra, er det slik at de som ikke er så glade i å by på seg selv, ikke får de største rollene.

– Derfor er det så viktig å jobbe med å gi hverandre gode tilbakemeldinger når man går ut av komfortsonen. Dette tror jeg er med på å gjøre klimaet blant oss ansatte både trygt og godt. Vi vet at vi vil hverandre vel, fastslår Henriksen.

«Gjennom mye fortelling og dramatisering skapes et stort engasjement og glede i hverdagen hos oss.»

TORJUS HENRIKSEN

TORJUS' TIPS:

- De ansatte må tørre å by på seg selv. Det kan være ubehagelig å dramatisere og fortelle foran andre voksne, men det er ofte uten grunn. Snakk sammen med de andre ansatte om at det skal være lov/påbudt å by på seg selv, tråkke i salaten og være rar.
- Gjør deg kjent med eventyrene eller fortellingene i forkant. Da kan det være enklere å leve seg inn i det. I tillegg blir det lettere for barna å fokusere på deg enn boken du leser fra.
- Om man glemmer fortellingen, kan man være kreativ og finne opp der og da, eller man kan inkludere barna i fortellingen for å spille på deres kreativitet.
- La barna bli godt kjent med fortellingene før dere introduserer nye fortellinger. Man kan lese fortellingen i en samling, bruke konkreter, la barna bruke konkretene mens du forteller, barna kan fortelle og bruke konkretene, man kan dramatisere.
- Lek rollelek med barna. Her kan man øve seg god. Ikke gå inn i det halvveis, men her må man gå helt inn i leken og være like engasjert som barna. Da får du øvd deg på både stemmebruk og dramatisering som du kan ta med deg inn i en fortellerstund.
- Gjør fortellerstunden magisk! Ta den ute rundt bålet, ta den inne under bordet på avdelingen, ta den inne i borgen dere har bygd med lekeklosser, ta den i sandkassen der dere har laget sitteplasser til alle sammen.
- Applauder dine medarbeidere og barna når de byr på seg selv. Både når de lykkes og når de tråkker i salaten, og ting ikke blir som planlagt.
- Senk dine egne forventninger. Barna trenger stort sett bare at du er engasjert og byr på deg selv. Og om ikke alt blir som planlagt, så er det stor sannsynlighet for at det uansett blir gøy for barna. Så lenge du tar frem fortellerstemmen og fortellerlysten, er du på god vei!

Overgangerne

Det er over 5000 barnehager i Norge.
Kanskje er det like mange måter
å jobbe med overganger på.

TEKST: BEATE NERGÅRD, ANNE HJ. NAKKEN OG BEATE HORG
FOTO: GLEN MUSK

Brekkåsen idrettsbarnehage og Breidablikk barnehage ligger 14 kilometer fra hverandre i hver sin kommune i Trøndelag. Den ene er privat, den andre offentlig. På Brekkåsen skal barna over på tre skoler, på Breidablikk skal de fleste til samme skole.

Noen ulike forutsetninger der, altså. Påvirker det hvordan de jobber med overgangen til skole?

Bevegelsesglede, kosthold og ernæring

Pernille og Jens begynner på hver sin skole til høsten, og de gleder seg. De vet at de må sitte mer stille på skolen, men akkurat nå spinner de rundt som blekkspruter i hver sin stol på Brekkåsen barnehage.

– Vitsen med å gå på skole er å lære seg å bli voksen. Vi må lære bokstaver, kjøre bil og se på værmeldinga, forklarer Jens.

– ... og å forelske oss! Det blir gøy! Så skal vi lære hvor mange dyr som

fins, og lese mange bøker. Også skal vi synge foran mamma og pappa, smiler Pernille.

De to er med i skolestartergruppa «Maksimusene». Den består av 15 barn som skal begynne på tre ulike barneskoler på Melhus i Trøndelag.

«Vårt mål er å sende fra oss barn som er robuste, og som har god sosial kompetanse.»

– Vårt mål er å sende fra oss barn som er robuste, og som har god sosial kompetanse, sier Arnt Omar Bakken. Han er én av tre barnehagelærere som jobber med skolestarterne på Brekkåsen.

– Fundamentet i alt vi jobber med her, er bevegelsesglede, kosthold og ernæring. Vi mener det ligger til grunn for all læring. Derfor er vi nok litt ulike andre barnehager, men det er også meningen, sier Bakken.

Jens og Pernille viser ivrig fram «Hjerteprogramboksen». Den inneholder illustrerte samtalekort med hverdagshistorier om Mats og Mille og er et viktig verktøy i overgangsarbeidet ved Brekkåsen idrettsbarnehage.

Arnt Omar Bakken er barnehagelærer ved Brekkåsen idrettsbarnehage. – Vi vektlegger at barna skal ha et sunt forhold til bevegelsesglede, kosthold og ernæring. Det er viktig for læring videre i livet.

Selv om Brekkåsen er «annerledes», har strukturen på overgangsarbeidet mange likhetstrekk med andre barnehager: De følger en fast årsplan, har overgangssamtaler, har vært på skolebesøk, og de jobber lekbasert med språk, antall, rom og form.

– Vi er opptatt av at det siste året skal være noe spesielt, akkurat som andre barnehager, forteller Bakken.

Derfor har Pernille, Jens og de andre Maksimus-barna i løpet av det siste året vært på overnatting, besøkt Vitenskapsmuseet, Vitensenteret i Trondheim og skolene de skal starte på.

– På skolen har de smarttavle. Noe er likt, noe er forskjellig. Stolene er

likedan. Og bordene. Jeg vil ta med hele barnehagen til skolen. Spesielt syklene, forteller Jens.

– Det vil jeg også! Men det går jo ikke, vi skal ikke på samme skole. Vi kan dele hele barnehagen og syklene i to, foreslår Pernille.

Lekekompetanse, lærelyst og samhandling

På Breidablikk barnehage skal de fleste barna i «Skoleklubben» til samme skole. Tre av dem er Ada, Ingeborg og Theodor.

– Det er annerledes på skolen. De har ikke «utetid», men «friminutt». Det er det samme, men bare en annen måte å si det på, forklarer Theo-

- Vi legger vekt på lek, undring og lærelyst, så barna selv får lyst til å lære bokstaver og tall, sier Wenche Mjøsund Storstrand, barnehagelærer i Bredablikk barnehage.

dor, mens Ingeborg ramser opp hva de trenger til første skoledag:

- Sekk, matboks, drikkeflaske ...

I dag, som alle andre onsdager, er de tre skolestarterne på «Skoleklubben».

- Vi pleier å tegne, synge, spille eller lese boka om geitekillingen. Når vi kommer på skolen, skal vi lese den samme boka, sier Ingeborg.

Boka Geitekillingen er nemlig et overgangsobjekt som følger barna fra barnehagen til skolen.

- Det er ikke alle som gleder seg til å begynne på skolen. For dem er det spesielt viktig å ha noe trygt og kjent å forholde seg til. I samarbeid med nærskolene har vi plukket ut fire overgangsobjekter: én bok, én

sang, én lek og ett spill. Disse møter de både i barnehagen og deretter på skolen, forklarer barnehagelærer Wenche Mjøsund Storstrand, som er av de ansvarlige for Skoleklubben på Bredablikk.

- Vårt mål er å sende fra oss robuste barn som har tro på seg selv, har lekekompetanse, lærelyst og er gode på samhandling.

Skolestarternes barnehagehverdag på Bredablikk er et resultat av flere år med systematisk arbeid. Alt er nedfelt i et årshjul som bygger på rammeplanen. I tillegg har Trondheim utarbeidet en veileder, «Fra barnehage til skole og SFO», som er felles for alle barnehagene i kommunen.

- Vårt mål er at alle barn får samme kvalitet på overgangen, og å sikre kontinuitet hos de ansatte, sier Janne Foss, avdelingsleder ved Bredablikk.

Hun forteller at et godt samarbeid med skolen er en forutsetning.

- Vi har et årlig møte med skoleledelsen hvor vi går gjennom årshjulet og gjør tilpasninger. Og så legger vi til rette for at barna har en del treffpunkt med skolen i løpet av året, sier Foss.

- Vi har fått brev fra de som startet på skolen i fjor. De skrev at det var fint, sier Ada.

- Også har vi skrevet et brev til lærerne på skolen. De må jo få beskjed om at vi kommer! sier Theodor.

MATEMATIKK IMELLOM BARNEHAGE OG SKOLE

Matematikk i barnehagen handler ikke om å gjøre barnet klar for videre læring i skolen, ettersom matematikken i barnehagen har en stor verdi i seg selv. Likevel vil barnas utforskning, erfaringer, lek og gledelige møter med matematikken i barnehagen føre til at de møter skolen med nysgjerrighet og tro på egne evner.

Overgangen mellom barnehage og skole omfatter både tida før, under og etter at barnet slutter i barnehagen og begynner på skolen. Barnehage og skole har begge sin egenart som de skal ivareta og utvikle, og de er likeverdige partere i barnas samlede opplæringsløp. Barnehagen skal ikke late som de er «mini-skole» de siste månedene før barna begynner på skolen, og skolen skal ikke miste sin identitet som skole. Begge jobber for at alle barn skal få oppleve mestring og matematikkglede, og det gjør de på hver sin unike måte. Det er derfor viktig at barnehagen anerkjenner sin tilnærming til matematikk som verdifull, og stoler på at dette er det beste grunnlaget for at barna skal oppleve en god overgang til skolen.

Styringsdokumentene viser oss at sammenhengen handler både om likt verdigrunnlag, likt syn på hva mate-

*Erfaringer med mengde og størrelse kan være fint å ha med seg i skolesekken.
- Ada ble 83 lego stor, konkluderer Ingeborg i Breidablikk barnehage.*

matikk handler om, lekens betydning for barns liv og likheter i arbeidsmåter og matematisk innhold. I matematikk innebærer dette at skolen ivaretar barnehagens lekende og praktiske arbeidsmåter, og at skolen verdsetter, løfter frem og viderefører de rike matematiske erfaringene som barna har med seg fra barnehagetiden. Det å begynne på skolen innebærer mye nytt for barna, men det må også være solide elementer av gjenkjennelse fra barnehagen for at barna skal finne seg trygt til rette. Når skolen bygger videre på de erfaringene barna har med seg, og alltid setter barnet i sentrum, vil grunnlaget for en opplevelse av sammenheng være til stede.

Refleksjonsspørsmål:

- Hva vil dere si at en god overgang for barnet innebærer i matematikk?
- Hva kan det innebære at barnehagen er skoleforberedende, og at skolen er barnehageavsluttende?
- Hvordan kan kjennskap til hverandres styringsdokumenter være nyttig for barnehagen og skolen?

Aktivitet: NOA

Dette er en aktivitet som kan passe godt for de eldste barna i barnehagen og de yngste barna på skolen, fordi den har lav inngangsterskel og stor takhøyde. Ved hjelp av konkreter og ved en lekende tilnærming er det stort rom for utforskning og problemløsning.

Start med å gi barna et matematisk problem:
«Noa så 12 ben som gikk ombord i arken.
Hva tror du han så?»

Dere kan legge frem mange ulike lekedyr som barna får sette sammen i grupper, eller dere kan oppmuntre barna til å tegne sine løsninger. Dere kan også gi dem plastelina og 12 like lange trepinner slik at de kan lage en utstilling av dyr med totalt 12 ben. De må lete etter mulige løsninger, finne strategier på hvordan de skal holde orden på hvilke dyr de kan ha sett, og holde oversikt over hvor mange ben de ulike dyrene har. Dette gir barna en god mulighet til å øve seg på telling og danne mengder. Aktiviteten har mange ulike løsninger og ikke et bestemt fasitsvar, og den inviterer til mange ulike måter å tenke på. Med Noa vil barna få erfaring med å bruke ulike representasjoner for antall, de må forklare og begrunne sine løsninger, og de må være kreative for å finne flere løsninger.

Du kan utvide aktiviteten ved å stille spørsmål som:

- Hva slags dyr kunne det ha vært?
- Hvor mange ben har de hver?
- Hvordan fant du ut ...?
- Men hva skjer hvis ...?

**BRUK KODEN
PINGVIN
FÅ MED GRATIS
KNEPUTER OG
PINGVINBELTE!**

FORET VINTERDRESS dame og unisex **KUN 2499,-**

Vinterdressen er produsert i en i en myk og slitesterk metervare, med innebygde avtagbare seler og kneputelommer. Belte integrert i livet, Lufting under arm, Lufting på lår, Refleks trykk, Forsterkninger på kne og i baken, Mansjetter i armene, Avtagbar hette, Toveis hoved-glidelås, Innerlomme, To front-lommer, Brystlomme, Snølås i beina, På baksiden av beina har den en utsparring for å unngå slitasje
Alle sømmer er teipet! Vannsøyle på 15.000 mm, Pusteevne på MVP 6000/m2 over 24 timer, Bionic finish overflatebehandlet
Dame: Lilla og Marineblå | Unisex: Marienblå og Grønn

 barnehageprofil.no

Hvor tar denne sneglen veien, mon tro? Med en nysgjerrig tilnærming til naturen lærer barna hvordan de selv kan ta vare på den.

PÅ OPPDAGELSESFERD I *Naturens matskap*

Naturen er grobunn for alt liv på jorden. Og den kan også være grobunn for mye glede, undring og læring for de små. Det har Mjær FUS barnehage i Enebakk fått erfare etter at de satte natur og bærekraft øverst på menyen i sin barnehage.

TEKST: CAMILLA SOLHEIM HUSEVÅG, MATJUNGELEN | FOTO: MJÆR FUS BARNEHAGE

Naturen er et skattkammer av yrende dyreliv, spennende vekster og opplevelser. – Når vi ser på verden med barns øyne, oppdager vi at naturen og fantasien ikke kjenner noen grenser. For barn kan en pinne bli til en tryllestav og et jordbær bli til et festmåltid, særlig når de voksne lar seg rive med og blir med på leken, sier Stine Kathrud, daglig leder i Mjær FUS barnehage. I deres barnehage har naturopplevelser fått en sentral plass i hverdagen, og det har bidratt til både fellesskap, inkludering, undring og mening hos barna.

Nysgjerrig på naturen

Når vi lar barna utforske jungelen av mat som naturen har å by på – enten det er gjennom pottene i vinduskarmen eller blåbærlyngen ute i skogen – kan det øke både matgleden og matkompetansen. – Ved å være nys-

gjerrige sammen med barna og støtte deres utforsking av naturen kan vi bidra til å gi barna en tilhørighet til naturen, slik at de blir glad i den og utvikler kunnskap om og holdninger til hvordan de kan ta vare på den. Som en bonus får også barna erfaringer i hvor maten kommer fra, og veien fra mat til måltid, forteller Stine.

Matens reise fra jord til bord

I barnehagen kan vi involvere barna i aktiviteter som å dyrke, sanke og høste. Det gir barna en forståelse for hvor maten kommer fra, og hvordan alle årstidene gir oss ulike råvarer. I Mjær FUS barnehage er de heldige med å være omringet av natur på alle kanter. Med utsikt over et delta med rikt fugleliv og vann, kort vei til skog og mark og et jorde som bugner av korn som nærmeste nabo, har de gode muligheter til å nyte godt av det naturen har å by på. – Det gir oss en unik mulighet til å gi barna gode

førstehåndserfaringer, der de kan se, smake, høre, undersøke og lære – enten det er i barnehagens eget uteområde eller i nærmiljøet vårt, sier Stine. – Vi følger utviklingen av kornets vekst på jordet og snakker om dette når barna er med på å bake brød av kornet vi bestiller hos den lokale mølla, forteller Stine videre.

Dyrke og høste

På sitt eget uteområde har barnehagen plantet frukttrær og satt opp noen pallekarmer for å dyrke grønnsaker. – Det varierer litt hvor stor suksess vi har her, men barna er med på å så og avle frem alt fra tomater, urter, gulrøtter og sukkererter, sier Stine og fortsetter: – Det er ikke alltid vi kommer helt dit hvor det er noe å høste, da mye blir spist underveis eller dratt opp med rota av nysgjerrige barnehender før det rekker å bli særlig modent. Men vi tenker det er en del av prosessen. Barna skal være med, lære

Når barna får ta del i hele veien fra jord til bord, øker forståelsen for hvor maten vår kommer fra og alle ressursene som kreves for at et lite frø kan bli til en grønnsak vi kan spise.

og erfare – og da må man regne med litt svinn. Potetene får ofte stå til de er modne, og da er gleden stor når de får være med å grave i jorda og å smake på det ferdige produktet.

Planlegging for bærekraft

I Mjær FUS barnehage har de satt bærekraft på agendaen, og det er et tema som gjennomsyrrer flere deler av barnehagehverdagen. Et smart grep er at de har delt personalet inn i fire små arbeidsgrupper, som alle jobber med hvert sitt område som samlet skal bidra til å øke barnehagens fokus på bærekraft i tiden fremover. Blant annet friluftsliv og hvordan de kan nyttiggjøre seg bedre av nærmiljøet. De har også en prosjektgruppe som utforsker og setter i gang små prosjekter, slik som

dyrkeprosjekter, blant annet hentet fra Matjungelen. For å få til dette har det vært viktig å sette av tid på planleggingsdager og personalmøter til å jobbe felles om satsingen. Hele per-

«Jeg vil heller at vi skal ta små skritt i riktig retning enn å gå oss bort på veien», poengterer Stine.»

sonalet har vært involvert i idemyldringer om hva gruppene skal jobbe med, og siden bærekraft kan være så mye, kan avgrensning vært viktig for Stine. – Jeg vil heller at vi skal ta små skritt i riktig retning enn å gå oss bort på veien, poengterer Stine.

Medvirkning fra personalet

Ifølge Stine er medvirkning fra personalet helt essensielt for at de skal få til satsingen sin på bærekraft: – Personalets engasjement og lojalitet til prosjektet er nok det som betyr mest for at vi får det til.

Arbeidsgruppene de har satt opp, jobber både hver for seg og sammen, slik at det blir en rød tråd i alt arbeidet de gjør. – Vi hadde for eksempel felles opplæring av hvordan man tenner bål og hvordan man henger opp hengekøyer på vårens planleggingsdag, slik at alle kan bruke dette i sitt videre arbeid. På høstens planleggingsdag så de Matjungelens webinar om naturens ressurser i fellesskap, som hver gruppe deretter brukte som utgangspunkt for å lage felles årsplaner. Det er viktig at personalet får god

Det er spennende å følge prosessen fra hvordan én potet kan bli til en hel haug!

tid, kunnskap og mulighet til å prøve seg frem og øve på ferdigheter selv først, ifølge Stine. – Da blir viderefremmingen til barna god, og personalet kan gå frem med god selvsikkerhet og engasjement som smitter over på barna med engasjert formidling, sier Stine. – Det er samtidig viktig å ikke gape over for mye eller bli skuffet om ikke alt går som planlagt. Veien blir til mens vi går, og vi finner ut av det sammen. Vi må tørre å prøve og være raus med hverandre.

Bli kjent med maten gjennom lek i Matjungelen

I Matjungelen finnes det mange korte og lekne aktiviteter som gir barna rom til å utforske mat på egne premisser. Hos Mjær FUS barnehage har de blant annet brukt Matjungelen

for å lære mer om turmat, slik at de kan lage mer mat på tur med bål og stormkjøkken. De har også hatt gode erfaringer med aktiviteten «Fargefest», som er lett å gjennomføre både for liten og stor. Her får barna bruke sansene sine og utforske ulike fargerike råvarer. – Vi tok for oss en ny farge hver uke, og det ble en aktivitet barna gledet seg til fra uke til uke. Til slutt avsluttet vi med en fargefest der alle fargene fikk komme sammen og nytes i fin symfoni, sier Stine. Fargefest er en engasjerende aktivitet som gir barna positive opplevelser med frukt og grønt. På denne måten kan de lære seg å like – og bli glad i – flere matvarer som er bra for kroppen og kloden. Og aktiviteten passer ypperlig for å utforske sesongens råvarer med utgangspunkt i ulike farger.

TIPS!

Stines tips til andre barnehager som vil sette fokus på naturens ressurser:

1. Se på mulighetene i naturen som finnes rundt barnehagen. For barn er det enkle ofte det beste. Når barna bruker fantasien, kan en pinne på bakken bli til en tryllestav, og en stein kan være et troll.
2. Ikke legg lista for høyt, og ikke vær for nøye på det. Litt er bedre enn ingenting. Og tenk om det går!

MATJUNGELENS FARGEFEEST – I KORTE TREKK

I denne aktiviteten kan dere sammen med barna utforske ulike fargerike og fristende råvarer – med én eller flere farger i fokus. Ved å ha fokus på råvarenes farge kan barna bli bedre kjent med nye råvarer fra et nytt perspektiv og lære at det er bra for kroppen å spise variert med mat i ulike farger.

FORBEREDELSE

- Snakk med barna om hvilken farge dere vil utforske på fargefesten – for eksempel grønn. Hvilke råvarer kan vi bruke? Hvilke matretter kan vi lage med råvarene?

- Handle inn råvarene, og finn frem utstyret dere trenger til å lage retten(e).

GJENNOMFØRING

- Snakk med barna om ulike farger på mat. Send råvarene rundt i barnegruppen, så barna kan få se, kjenne, lukte og eventuelt smake på de ulike råvarene.
- Del eventuelt barna inn i grupper som hjelper til med ulike oppgaver: En gruppe hjelper til med å lage mat, kutte råvarer, dandere på fat. Den andre gruppen pynter og gjør avdelingen i stand til et fargefest-måltid. Lag gjerne en

buffet i barnas høyde, og dekorer bordet eller avdelingen med pynt og flere råvarer i fargen dere har valgt.

- Når maten er klar og bordet pyntet, kan dere samles rundt bordet til et fargefest-måltid.

SAMTALE MED BARN

Tenk høyt sammen med barna, og undre dere over sanseinntrykkene. Hvordan ser, høres, lukter og smaker de forskjellige råvarene? Smaker de annerledes når de er tilberedt i matretten? Hvilken råvare eller rett likte barna best?

FORSLAG TIL RÅVARER GRØNN FARGEFEEST:

Urter, grønt eple, pære, stikkelsbær, brokkoli, spinat, ulike typer salat, grønnkål, rosenkål, asparges, squash, agurk, stangselleri, sukkererter, pistasjnøtter, edamamebønner.

FORSLAG TIL RETTER GRØNN FARGEFEEST:

- Grønn ertesuppe
- Grønn smoothie
- Grønne pannekaker
- Grønnsaksspyd
- Grønn salat

OM MATJUNGELN BARNEHAGE

Matjungelen Barnehage er en gratis, digital verktøykasse for barnehagepersonalet - full av faglig påfyll for de voksne og lekne aktiviteter for barna. Matjungelens mål er å gi barna engasjement og kunnskap om matens betydning for helse og miljø, gjennom kvalitetssikret og inspirerende materiell til bruk av personalet i barnehagehverdagen. Matjungelen Barnehage er utviklet av Nasjonalt senter for mat, helse og fysisk aktivitet ved Høgskulen på Vestlandet, i samarbeid med Folkelig og med støtte fra Gjensidigestiftelsen. Matjungelen barnehage er en del av konseptet Matjungelen, som er utviklet av den sosiale entreprenøren Folkelig på bestilling fra Helsedirektoratet. Innholdet er i tråd med Helsedirektoratets kostråd og forankret i Rammeplan for barnehagen og Nasjonal faglig retningslinje for mat og måltider i barnehagen.

Finn mer informasjon og meld barnehagen din på her:
barnehage.matjungelen.no

MATJUNGELN

Vi har oppgradert vår digitale kursbase!

Barnehageforum.no kan nå tilby en mer komplett kursbase med refleksjonsoppgaver, kunnskapstester og kursbevis.

Som abonnent får du eksklusiv tilgang til en voksende samling av korte, informative videoer og kurs, designet for å styrke kompetansen til dine ansatte. Det ligger allerede 30 kurs ute i dag. Våre kurs varierer fra 30 til 50 minutter og dekker et bredt spekter av relevante temaer.

Dette er et kurs om rammeplanen og barnehagens verdigrunnlag av Cathrine Ask som ble avholdt som et digitalt kurs i oktober 2021.

- Introduksjon
- Karrieren
- Etterarbeid
- Kunnskapstest
- Kursbevis
- Ekstramateriell

Møting i barnehagen er utestengelse og fravær av fellesskap i lek og vennskap, men det er også slag, spark og trusler. Uønsket forn for mobbing blir barns påført negative relasjonserfaringer, og i noen tilfeller gir det traumatiske opplevelser barnet bærer med seg videre i livet. I dette kurset med Ingrid Lund lærer du om aktivitetsplikten i barnehage-loven.

Kursbevis

Kjetil Stensén

Gratulerer for vel gjennomført kurs

[Følg denne lenken for å hente ditt kursbevis. Dermed vil også være tilgjengelig under din profil når du er logget inn på Barnehageforum.no](#)

GA VIDERE TIL EKSTRA KURSMATERIELL

I den oppgraderte utgaven av den digitale kursbasen vil hvert kurs inneholde:

INTRODUKSJON: Få en innføring i kursets tema før du dykker inn i selve kursmaterialet.

KURSVIDEO: Lær fra eksperter i feltet gjennom våre engasjerende og informative kursvideoer.

ETTERARBEID: Utforsk refleksjonsoppgaver og praktiske oppgaver for å integrere kunnskapen i din barnehagepraksis.

EKSTRAMATERIELL: Tilleggsressurser og verktøy for å utvide og forsterke læringen.

KUNNSKAPSTEST: Her får du en god mulighet til å reflektere over det du har lært, anvende kunnskapen i konkrete oppgaver og identifisere eventuelle kunnskapshull.

KURSBEVIS: Et personlig kursbevis som dokumenterer din deltagelse og kompetanseheving.

Besøk Barnehageforum.no for mer informasjon. Sammen kan vi skape en enda bedre barnehage sektor!

BARNEHAGEFORUM.NO

Historier om og i naturen

Naturen byr på mange historier. Naturhistorier kan være fra lang tilbake i tid, men også historiene som skjer her og nå i naturen. Naturhistorien blir spennende om den er beskrevet med bilder som lytteren får i hodet og kanskje relaterer seg til.

GURI LANGHOLM, ANNE LEA OG ASBJØRN MAGNAR HOV

Pang! sa det mot stuevinduet. Nede på bakken lå en bitte liten grå fugl, med en sterk gul stripe på hodet. Jeg hadde funnet Norges og Europas minste fugl. «Furulus» kalles den mange steder fordi den er så liten og unnselig. Den veier ikke mer enn fem gram, det er det samme som et A4-ark!

Kongenavn fra eventyret

Norges minste fugl heter fuglekonge. Navnet er *Regulus regulus*, og *regulus* betyr «liten konge». Fjærdrakten er gulgrønn med litt svart og hvitt på vingene. Hannen har oransje isse med svarte kanter, hunnens isse er mer gul. De oransje hodefjærene hos hannen reiser seg og står opp som en fin krone når den synger. Er det derfor den har fått navnet fuglekonge, eller er det slik eventyret forteller?:

«Det var en gang fuglene skulle få navn. Alle ville de gjerne hete fugle-

konge. Da ble det bestemt at den som kunne fly høyest opp på himmelen for alltid skulle hete fuglekonge. Alle mulige fugler var samlet, selvfølgelig også

«Den naturfaglige historien om fuglekongen er minst like spennende og fasinende som eventyret.»

ørnen. Den lille grå, minste av dem alle, skjønte at den måtte bruke kløkt for å vinne dette navnet. Derfor gjemte den seg på ryggen til ørnen. På vei oppover måtte den ene fuglen etter den andre gi seg. De sluttet å fly og seilte ned mot bakken. Til slutt var det bare ørnen igjen. Da den så at alle de andre fuglene var borte, flakset den med de flotte vingene sine og seilte majestetisk

oppover til den ikke greide mer. Akkurat da tok den minste fuglen av dem alle vingene fatt og fløy et par meter til oppover. På den måten fikk Norges aller minste fugl navnet fuglekonge.»

Eventyr i virkeligheten

Virkelighetens eventyr om fuglekongen er minst like dramatisk. Denne lille fjærbunten på fem gram som ikke har armer, bare et spisst lite nebb og små vinger med fjær. Likevel klarer den å lage et vakkert hengende rede, et arkitektonisk mesterverk. Fuglekongen bygger hengende rede. Byggematerialet er mose og lav og innvendig foret med fjær og hår. Fjærene plasserer den med spissen mot sentrum av åpningen, som en dør av fjær. Utvendig er redet forsterket med spindelvevtråder, kanskje verdens sterkeste tråd. Vi må bare undre oss over hvordan den klarer dette rent praktisk.

FOTO: PIXABAY

Antropomorfisme

Antropomorfisme betyr å besjele naturen, for eksempel å gi dyr menneskelige egenskaper som å snakke og resonnere. Mange barnebøker har antropomorfistiske trekk. Dette øker representativiteten og kan også skape en nyttig distanse for å snakke om vanskelige ting. Ikke ødelegg en god historie ved å snakke om at «sånn er det ikke i virkeligheten». Barna vet hva som er på «lat».

Fortellinger rundt bålet

Å kunne en historie så godt at du kan fortelle den uten å lese fra et manus, lager bånd mellom fortelleren og lytteren. Det er magisk å fortelle historier om stjernehimmelen rundt bålet en vintermorgen før sola kommer opp. Naturen er full av fortellinger.

Eventyr og naturlig eventyrlige historier

I eventyret om fuglekongen besjeles dyra – et fenomen vi kaller antropomorfisme. Vi gir fuglene egenskaper som å tenke rasjonelt og smart, og de prater med hverandre og har en konkurranse. Det er et vanlig grep i eventyr og sagn. I eventyret fra virkeligheten, den naturfaglige historien, vekkes også wow-effekten hos leseren. Den naturfaglige historien om

fuglekongen er minst like spennende og fasinerende som eventyret.

Det er mange fasinerende historier fra virkeligheten. Kanskje er det lettere å skape interesse og understøtte undring om vi lager eller dramatiserer en historie eller en fortelling? Fortellingen kunne også vært: «Fuglekonge heter på latin *Regulus regulus* og tilhører Fuglekongefamilien Regulidae. Den veier fra 4,5–6 gram. Den hekker i mars–april og legger 8–12 egg som blir klekket etter 14–17 døgn. Noen fuglekonger ... blabla.» Vel, Ikke akkurat spennende lesing! Det er nyttig om det er denne kunnskapen vi er ute etter, men kanskje ikke like stimulerende om målet er å skape undring og stille spørsmål. Hvorfor forblir ikke fuglekongen i England når den har tatt den lange

reisen dit, tror dere? Hvorfor blir det ikke utrolig mange fuglekonger hos oss når to små fugler kan lage 20 fuglebarn i løpet av en sommer, tror dere? Hva ville dere brukt til å lage et rede for barna deres? Hvordan vet fuglekongen at det er lurt å bruke mose, lav og spindeltråd til å bygge redet, og hvordan klarer den å få redet til å henge høyt oppe i et grantre? Når vi forteller naturhistoriske fortellinger til små barn, er det kanskje naturlig å sammenlikne med oss mennesker. Tenk at det går an å bygge noe uten armer! Prøv det selv, da vel!

Samiske fortellinger i og om natur

Samiske kulturer er tett knyttet til natur, og de har rike fortellinger som kan være spennende å lese i barne-

BEGGE FOTO: PIXABAY

hagen. June Sommer Strask har i boka *Spor i ord*, 2021, gjenfortalt en del tradisjonelle historier om hvordan dyra ble til. Dette er vakre, skumle og morsomme historier om hvordan villreinen ble til, og hvorfor fisken uer har så store øyne. Det er fint å kunne en historie så godt at dere kan fortelle den utenat når alle barna sitter rundt bålet. Er det stjerneklart om vinteren, kan dere kanskje også fortelle historien om de

samiske jegerne på stjernehimmelen som hver natt jakter på Sarvvis – en reinokse eller elg hvis gevir har stjernene som i andre kulturer inngår i stjernetegnet Kassiopeia.

Når barna blir kjent med at ulike kulturer har forskjellige stjernebilder med forskjellige stjerner, får de innblikk i at naturhistorie ikke er sannhet, men noe vi mennesker har laget, og at naturhistorien endrer seg, og er egentlig bare det som best beskriver naturen akkurat nå. Mer kunnskap om naturen endrer naturhistorien.

Historier fra langt tilbake

Naturen har mange spennende og fascinerende historier om hvordan livet har utviklet seg. Snakker vi om dinosaurer, må vi snakke om tid. Det er vanskelig å forstå, selv for oss

voksne. To hundre millioner år er veldig mange år. «For lenge, lenge siden, før det fantes mennesker, og før det fantes planter med blomster, levde dinosaurerne.» At det ikke fantes mennesker eller blomster, setter historien inn i et perspektiv.

Mange barn husker tidene trias, jura og kritt (252–66 millioner år siden). I denne perioden fantes det store insekter og store dinosaurer. Noen insekter var på størrelse med fugler, og de største dinosaurerne var tyngre og lengre enn de største lastebilene. Bruk gjerne plastdyr av en langhals og en Tyrannosaurus rex. Langhalsene var store planteetere, og Tyrannosaurus rex var et glupsk rovdyr med veldig korte armer. Vi kan gjerne fortelle at dinosaurer la egg. Spør da barna: «Hvilke andre dyr leg-

Les eventyret om Sarvvis her

FOTO: ODA HVEEM

ger egg?» Jo, fugler naturligvis, men også krokodiller som også kommer fra dinosaurtiden. Fuglene er direkte etterkommer av den første fjærklede flyvende dinosauren Microraptor.

«Det er samtalene i ettertid som er interessant. Kan barna fortsette historien? Hva skjer over tid?»

I skildringen av hvordan det var på jorda i trias, jura og kritt, må vi også ta med leddyr, særlig insektene. Kan barna forestille seg biller på størrelse med skoen sin, øyenstikkere på størrelse med måke og et tusenbein som var like lang som pappa? Virkelighetens historier fra dinosaurtiden

setter fart i barnas egen fantasi. Nye fantasifulle historier og fantasifull lek kan springe ut av dette. Setter vi oss litt inn i hvordan noen av de mest kjente dinosaurene så ut og levde, har vi et utgangspunkt for magiske historier som igjen kan føre til morsomme, fantasifulle og undrennde samtaler og lek. Etter disse historiene kan vi gjerne stille spørsmålet: Hvordan tror dere det hadde vært å være menneske i trias, jura og kritt?

Historien om da alle dyr ble vegetarianere

Dyrene i hakkebakkeskogen er en veldig fin historie om vennskap, samhold, samarbeid, demokrati og naturens gang. Svært mange barnebøker har dyr som hovedpersoner, og dyra oppfører seg mer eller mindre som mennesker. Dette kaller vi,

som nevnt innledningsvis, antropomorfisme. Det bryter med den naturvitenskapelige tradisjonen, hvor man bestreber seg på å være så nært opp til virkeligheten som mulig.

En fordel med antropomorfering er at det gir en form for distanse. Det er lettere å snakke om ulike følelser eller egenskaper knyttet til dyrefigurer og ikke mennesker.

Dinosaurhistorien kan fortelles spennende rent vitenskapelig om hvordan rovdyr jakter på planteetere, men den kan også fortelles hvor vi leker oss med både karakterens iboende egenskaper som ulike dyr, og late som om dyrene snakker sammen og at rovdyr blir planteetere.

Ja takk, begge deler

Historier, enten de er naturfaglig korrekte eller fantasifulle, er gode

hvis de får lytteren til å lage bilder i hodet sitt, eller hvis de kan relatere til seg selv i handlingen. Ifølge Åsmund Eikenes i «Skriveråd for engasjerende forskningsformidling» har mennesker en nedarvet egenskap til å fortelle og lytte til gode historier. I eksemplet hakkebakkeskogen lever historien fint på egne ben og bør leses for barna slik den står. Det er samtalene i ettertid som er interessant. Kan barna fortsette historien? Hva skjer over tid? Vil Ugla, Reven og Pinnsvinet «sprekke» og spise Morten skogmus? Det gjelder å ikke ødelegg gode historier med naturfaglige fakta. Bevar de fantastiske historiene, men utvid gjerne med noen gode åpne spørsmål. Bruk i tillegg noe naturen er full av, nemlig gode naturhistorier fra virkeligheten. Ja takk, begge deler.

OM NATURFAGSENTERET OG FORSKERFRØ.NO

Gjennom våre nettsider forskerfrø.no tilbyr Naturfagsenteret masse ressurser for barnehagene. Her finner du over 130 aktivitetsforslag organisert i tema. Aktivitetene er knyttet til rammeplanen. Du finner også observasjonsark, plakater og plansjer. [Realfagsløyper.no](https://realfagsløyper.no) er et gratis profesjonsutviklingsverktøy som kan være med på å styrke realfagsarbeidet i hele barnehagen. Realfagsløyper er mye brukt i kombinasjon med kursing fra Naturfagsenteret gjennom regional ordning.

FILIORUM Senter for
barnehageforskning
Universitetet i Stavanger

Ressurser for barnehagen

- Digital ressursbank til bruk i barnehagebasert kompetanseutvikling
- Stort tematisk spenn med fagfilmer, refleksjonsspørsmål og aktiviteter
- Perfekt til bruk på personalmøter, fagdager eller sammen med barna

Scan eller gå til
<https://www.uis.no/nb/filiorum.no>

GRILLHYTTER LYSTHUS GAPAHUK GRILLPLASS

Svenskproduserte fritidsprodukter direkte fra fabrikkens vår.

Bålpanner, kaffekanner, smørbrødjern, griller, grillset og mye mer.

Handle direkte i butikken vår: www.laplandhouse.com

Ingen mellomledd – produktene leveres direkte fra fabrikkens vår i Haparanda. Produseres alltid av saktevoksende furu. Kort leveringstid – transparente priser

tel. 466 56 866 HAPARANDA, SVERIGE info@laplandhouse.com

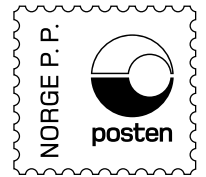
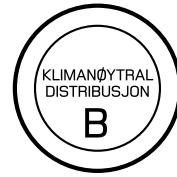

NESTE
NUMMER
SENDES UT
24. NOVEMBER
2024!

GLED DEG TIL NESTE VERKTØYKASSA!

NESTE NUMMER: FYSIKK, KJEMI OG VITENSKAP

Finnes det noe mer spennende enn å utforske og lære om det som skjer rundt oss? Hva skal til for å inspirere barna til å utforske og reflektere som vitenskapelige forskere? Hvordan gir vi gode svar på kompliserte spørsmål?

Returadresse:
Habitus - Pedagogisk Forum
PB 360 Sentrum,
0101 Oslo

Gode barndomsminner i barnehager!

Vi er et godt supplement til barnehagens egne ringelister når behovet for vikar melder seg i barnehager på Østlandet.

